

Araştırma Makalesi/ Research Article

**Tanin Gazetesi'ne göre Sultan Mehmed Reşad'ın
Rumeli Seyahatinden İstanbul'a Dönüşü: Karşılama
Hazırlıkları**

Turgut Subaşı* – Funda Özidoruk**

(ORCID: 0000-0003-1677-0440 / 0009-0004-1192-4345)

Makale Gönderim Tarihi
17.01.2025

Makale Kabul Tarihi
19.02.2025

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Subaşı, T., Özidoruk, F., "Tanin Gazetesi'ne göre Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli Seyahatinden İstanbul'a Dönüşü: Karşılama Hazırlıkları", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10/1 (Mart 2025): 1110-1148.

APA: Subaşı, T., Özidoruk, F. (2025). Tanin Gazetesi'ne göre Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli Seyahatinden İstanbul'a Dönüşü: Karşılama Hazırlıkları. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10 (1), 1110-1148.

Öz

Modern devlet anlayışı çerçevesinde devlet-toplum ilişkilerini güçlendirmek amacıyla halkın sorunlarını yerinde dinlemek için yurt içi gezilerine çıkan ilk Osmanlı padişahı Sultan II. Mahmud'dur. Sultan Mehmed Reşad da iktidarı döneminde, Osmanlı Devleti'nin iç işlerinde karşılaştığı sorunları çözmek ve vatandaşların devlete olan bağlılıklarını güçlendirmek amacıyla çeşitli seyahatler düzenlemiştir. Bu seyahatlerin en önemlisi, 5-26

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, subasi@sakarya.edu.tr.

Assoc. Prof. Dr., Sakarya University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Türkiye.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, funda.ozidoruk@ogr.sakarya.edu.tr.

MA Candidate, Sakarya University, Institute of Social Sciences, Türkiye.

Haziran 1911 tarihleri arasında gerçekleştirilen Rumeli seyahatidir. Bu seyahat, Rumeli bölgesindeki karışıklıkları sona erdirmek ve başta Arnavutlar olmak üzere diğer etnik grupların devlete bağlılıklarını güçlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli seyahati, yerli ve yabancı basın tarafından ilgiyle takip edilmiş, Tanin Gazetesi ise padişahın Rumeli'den dönüşü için yapılan hazırlıkları detaylarıyla birlikte okuyucularına aktarmıştır. Tanin Gazetesi'ni diğer gazetelerden farklı kılanda yapılan hazırlık safhalarını okuyucularına ayrıntılarıyla aktarmış olmasıdır. Bu durum padişahın gezisini yakından takip eden okuyucuların Tanin Gazetesi'ne olan ilgisinden anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada, Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli seyahatinin ardından İstanbul'a dönüşü münasebetiyle yapılan hazırlıklar ve karşılama törenleri, Tanin Gazetesi'nin perspektifinden ele alınarak incelenmiş, dönemin siyasi, sosyal ve kültürel dinamikleri çerçevesinde yapılan haberlerin ve duyuruların kamuoyunda nasıl bir algı oluşturduğu üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda, İstanbul'da gerçekleştirilen hazırlıkların Tanin Gazetesi'ne yansımaları, gazetede yer alan ilanlar, haberler ve yazarların kaleme aldığı makaleler ayrıntılı bir şekilde analiz edilerek, basın, siyaset ve toplum ilişkileri açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, II. Meşrutiyet, Padişahın Rumeli Seyahati, Sultan Mehmed Reşad, Tanin Gazetesi.

Sultan Mehmed Reşad's Return to Istanbul From His Rumelian Trip According to Tanin Newspaper: Preparations for Welcome

Abstract

Sultan Mahmud II was the first Ottoman sultan to go on domestic trips to listen to the problems of the people on the spot in order to strengthen state-society relations within the framework of modern state understanding. Sultan Mehmed Reşad also organized various trips during his reign in order to solve the problems faced by the Ottoman Empire in its internal affairs and to strengthen the citizens' loyalty to the state. The most important of these trips was the Rumelia trip between June 5-26, 1911. This trip was organized in order to end the unrest in the Rumelia region and to strengthen the loyalty of other ethnic groups, especially Albanians, to the state.

Sultan Mehmed Reşad's Rumelia trip was followed with interest by the local and foreign press, and the Tanin Newspaper reported the preparations made for the sultan's return from Rumelia to its readers in detail. What made the Tanin Newspaper different from other newspapers was that it reported

the preparation stages in detail to its readers. This can be understood from the interest shown in the Tanin Newspaper by the readers who followed the sultan's trip closely.

In this study, the preparations and welcoming ceremonies for Sultan Mehmed Reşad's return to Istanbul after his Rumelia trip are analysed from the perspective of Tanin Newspaper, and the public perception of the news and announcements made within the framework of the political, social and cultural dynamics of the period is emphasized. In this respect, the reflections of the preparations in Istanbul on Tanin Newspaper, the announcements, news and articles written by the writers in the newspaper are analysed in detail and evaluated in terms of the relations between the press, politics and society.

Keywords: İstanbul, Constitutional Monarchy, Sultan's Rumelia Travel, Sultan Mehmed Reşad, Tanin Newspaper.

Giriş

Fransız İhtilali'nin etkisiyle güç kazanan milliyetçilik hareketleri, Osmanlı Devleti'nin iç ve dış politikasında önemli değişimlere yol açmıştır. Sultan II. Abdülhamid yönetimine karşı gelişen muhalefet hareketlerinin örgütlenmesi ve çetecilik faaliyetlerinin artması gibi iç politikada meydana gelen olaylar, devletin siyasal yapısını bir hayli zayıflatmıştır. Diğer taraftan Rumeli coğrafyasında güçlü örgütlenmeye sahip olan İttihat ve Terakki Cemiyeti, devleti iç ve dış tehditlere karşı koruma gerekçesiyle, çalışmalarına hız vererek II. Meşrutiyet'in ilan edilmesini sağlamıştır. Ancak beklenenin aksine II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra yaşanan toprak kayıpları, iç siyaseti ciddi bir şekilde etkilemiş, halk arasında da endişelere yol açmıştır. İstanbul'da gerçekleştirilen 31 Mart Olayı ise İstanbul'da bir kargaşa ortamı oluşturarak, siyasi krizin daha da derinleşmesine neden olmuştur. Payitahttaki bu olumsuz hava, Harekât Ordusu'nun İstanbul'a gelmesiyle sona ermiştir. Bu gelişmelerin sonucunda da Sultan II. Abdülhamid tahttan indirilmiş yerine hanedanın en yaşlı üyesi

olan Mehmed Reşad, "Sultan Mehmed Hân-ı Hâmîs" unvanıyla 27 Nisan 1909 tarihinde tahta çıkmıştır.¹

Buhranlı bir dönemde tahta çıkan Sultan Mehmed Reşad, ilerlemiş yaşına rağmen Osmanlı Devleti'nin bütünlüğünü sağlamak ve tebaasını bir arada tutmak için özel bir çaba içerisine girmiştir. Padişah, milliyetçilik faaliyetlerinin ortaya çıkardığı karışıklıkları sonlandırmak ve ayrılıkçı hareketlere karşı halkın devlete olan bağlılığını daha da güçlendirmek amacıyla bazı bölgelere seyahatler düzenlemiştir. Sultan Reşad'ın bu amaçlarla gerçekleştirdiği ilk seyahati ise Bursa²'ya olmuştur. Bursa'nın ardından 27-28 Ekim 1909 tarihleri arasında İzmit³, 27 Ekim-3 Kasım 1910 tarihlerinde de Edirne'ye⁴ bir seyahat gerçekleştirmiştir. Ancak Sultan Reşad'ın seyahatleri yalnızca bu bölgelerle sınırlı kalmamış, farklı etkinlikler sebebiyle de birçok ziyaret de bulunmuştur.

Padişahın gerçekleştirdiği bu seyahatler arasında en çok önem verilen ve özen gösterilen ise Rumeli seyahatidir. Rumeli seyahati, başta Arnavutlar olmak üzere bölge halkı ile padişah arasındaki bağları kuvvetlendirmek ve merkezi otoritenin gücünü bölgede pekiştirmek amacıyla yapılmıştır.

5-26 Haziran 1911 tarihleri arasında Selanik, Üsküp, Kosova sahrası, Priştine, Manastır vilayetlerini kapsayan Rumeli seyahati esnasında, padişah bölge halkı tarafından büyük bir ilgi ve sevgi gösterileriyle karşılanmıştır. Farklı etnik gruplardan oluşan bölge halkı, padişaha

---

¹ Fatih Tetik, *İttihad ve Terakki Kısacasında bir Sultan V. Mehmed Reşad (1909-1918)*, 2. Basım, Semerkand Basım Yayın, İstanbul, 2020, s. 17-42.

² Fatmagül Demirel, "Sultan Mehmed Reşad'ın Bursa Seyahati ve Kamuoyuna Yansımaları", *Sultan Mehmed Reşad ve Dönemi*, Haz. Fahrettin Gün vd., Cilt 2, TBMM Milli Saraylar, İstanbul, 2018, s. 844-853.

³ Haluk Selvi, "Sultan Mehmed Reşad'ın İzmit Seyahati (27-28 Ekim 1909)", *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II*, Cilt 2, Kocaeli, 2016, s. 925-946.

⁴ Yunus Özger, "Sultan V. Mehmed Reşad'ın Edirne Seyahati", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 15/22 (2017), s. 135-162.

sadece sevgi gösterilerinde bulunmakla kalmamış, her fırsatta Sultan Reşad’a olan bağlılıklarını açıkça ifade etmiştir.⁵

Geçmiş dönemde, Sultan II. Mahmud, Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz’in seyahatlerinden İstanbul’a dönüşleri için yapılan karşılama törenleri artık bir gelenek haline geldiğinden dolayı Sultan Mehmed Reşad’ın, gerçekleştirdiği Rumeli seyahatinden dönüşü için de İstanbul’da büyük hazırlıklar yapılmıştır. Seyahat süresince İstanbul gazeteleri başta olmak üzere, dış basın da padişahın bu seyahatinde, yaşanan gelişmeleri büyük bir ilgiyle takip ederek kamuoyuna ulaştırmıştır. Bu gazetelerden biri de Tanin Gazetesi’dir. Tanin, Rumeli seyahati dönüşü için yapılan hazırlıkları takip ederek en ince ayrıntılarına kadar okuyucularına aktarmıştır. Söz konusu gazetenin, bu detaylı aktarımı onu diğer gazetelerden ayıran temel özellik olmuştur.

Tanin Gazetesi

Sultan Reşad’ın İstanbul’a dönüşü için yapılan hazırlıkları detaylarıyla okuyucularına aktaran Tanin Gazetesi, II. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte yayın hayatına başlamıştır. Hüseyin Cahit Yalçın’ın başyazarlığında üç devrede toplam on yedi yıl yayımlanan gazetenin ilk dönemi 1 Ağustos 1908- 31 Ekim 1918 tarihleri arasında olup 3550 sayı çıkmıştır.

Yayın hayatının başlarında “Osmanlılık” çizgisinde olan Tanin Gazetesi, gelişen siyasi olaylardan sonra “Türkçülük” düşüncesine kaymıştır. Gerek Prens Sabahaddin, Ali Kemal, Mizancı Murad, Rıza Nur ve Lutfi Fikri gibi muhalif fikir adamı ve gazetecileriyle, gerekse dönemin Rum ve Ermeni gazeteleriyle yaşanan tartışmalar neticesinde gazetenin yayını sık sık kesintilere uğrayarak kapatılmıştır. Ancak gazete yılmadan mücadelesini “Tanin, Senin, Cenin, Renin ve Hak” gibi farklı isimlerle devam ettirmiştir.⁶

⁵ Kemalettin Kuzucu, “Balkanlar’da Son Osmanlı Padişahı: Sultan V. Mehmed Reşad’ın 1911 Yılındaki Rumeli Seyahati”, *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi* 2/2 (2017), s. 1-39.

⁶ Padişahın Rumeli seyahati, Tanin Gazetesi’nin ilk yayın periyodu içerisinde yer almaktadır. Bu zaman diliminde, Tanin Gazetesi, devrin hükümetlerinin uyguladığı politikalar sebebiyle sık sık kapatılmış lakin her defasında farklı isimlerle yayın hayatına devam etmiştir. Bu çalışmada, gazetenin 5-27 Haziran 1911 tarihleri arasındaki sayıları incelenmiş olup söz konusu gazete, padişahın Rumeli seyahati süresince Senin ismi

Tanin Gazetesi ülkedeki siyasi gelişmeler, dış politika haberleri, eğitim, kültür gibi geniş bir yelpazede yayın yapmış ve sunduğu haberler toplum tarafından da ilgiyle takip edilmiştir. Tanin Gazetesi'ni dönemin diğer gazetelerinden ayıran fark ise toplumun ilgisini çekebilecek haberlere daha fazla yer vermesi olmuştur. Bu haberlerden birisi de Sultan Mehmed Reşad'ın 1911 yılındaki Rumeli seyahatidir. Hiçbir ayırım olmadan her kesimden insanın bir araya geldiği kutlamalara ilişkin haberler toplum tarafından ilgiyle takip edilmiştir. Bu seyahati tüm ayrıntılarıyla sayfalarına taşıyan Tanin Gazetesi, padişahın İstanbul'a geri dönüşü için yapılan kutlamalara ilişkin haberleri de ayrıntılarıyla okuyucularına aktarmak için yoğun bir şekilde çalışmıştır. Padişahı karşılama hazırlıkları gazetenin sayfalarında yer almış ve cemiyetlerin ilanları aracılığıyla halka iletilmiştir. Padişahı karşılama törenleriyle ilgili haberlere ise gazetenin ilk sayfalarından itibaren "*Avdet-i Hümayun*", "*İstikbal-i Şahane*" ve "*Avdet-i Şahane*" başlıkları altında yer verilmiştir. Ancak Tanin Gazetesi'nin seyahat ve karşılama töreni hazırlıklarına ilişkin haber ve yorumlarında en dikkat çekici durum ise diğer gazetelerin aksine eleştirel bir bakış açısının olmamasıdır. Tanin Gazetesi gerek seyahat ve gerekse dönemin siyasi gelişmelerinin detaylarını aktarırken daha çok olumlu bir yaklaşımla konuları ele alarak hükümet ve yeni padişah lehine kamuoyu oluşturmaya çalıştığı görülmektedir.

Rumeli Seyahatini Gerekli Kılan Gelişmeler

20. yüzyılın başlarında Avrupalı devletler ve özellikle Rusya'nın Osmanlı topraklarında yaşayan farklı etnik kökene mensup halkı kıskırtması sonucunda, Osmanlı Devleti'nin sınır bölgelerinde milliyetçi isyanlar patlak vermiştir. Bu isyanlar arasında Osmanlı ile Avrupa arasındaki stratejik konuma sahip bir bölgede yaşayan Arnavutların

---

altında yayın hayatına devam etmiştir. Tanin Gazetesi'nin ikinci yayın dönemi 14 Ekim 1922-16 Nisan 1925 tarihleri arasında 903 sayı ve üçüncü yayın dönemi ise 30 Ağustos 1943-14 Kasım 1947 tarihleri arasında olup 1512 sayı yayınlanmıştır. Ömer Faruk Huyugüzel, "*Tanin*", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 39, s. 566.

başlattığı ayaklanmalar, kritik bir öneme sahiptir. Çünkü burası “fethedildiği andan itibaren Rumeli’nin kalesi”⁷ konumundaydı.

Çoğunluğu Müslüman olan Arnavutlar, yaklaşık yarım asır boyunca Osmanlı Devleti’nin hâkimiyetinde yaşamış, II. Meşrutiyet’in ilanını ’nda belirleyici rol üstelenmiştir. Özellikle bu süreçte, Firzovik’te biraraya gelen yaklaşık 30.000 Arnavut, kritik öneme sahipti.⁸ Ancak Arnavutlar bu desteklerine rağmen yönetimi ele geçiren İttihat ve Terakki hükümetlerinden, alfabe, vergi ve askerlik konularında yeterli desteği görememiştir. Bölge okullarında Arapça alfabeyle eğitimin zorunlu kılınması, vergi ve askerlik uygulamalarının yürürlüğe konulması, Arnavutlar ile İstanbul’daki merkezi hükümet arasındaki ilişkileri zayıflatmıştır. Her ne kadar Arnavutların bu sorunları Osmanlı parlamentosuna taşınmış, meclis kürsüsünden Osmanlı Devleti’nin birlik ve bütünlüğü açısından Arnavutların önemine vurgu yapılmış olsa da merkezi hükümetin Arnavutlara yönelik tutumu değişmemiştir.⁹ İttihat ve Terakki yönetiminin bu tutumu sonucunda Arnavutlar ile devlet ilişkileri içinden çıkılmaz hale gelmiştir.

II. Meşrutiyet’in ilanından sonra da Osmanlı hükümetlerinin, Arnavutları siyasetten uzaklaştırma girişimleri ve aynı zamanda vergi, askerlik, alfabe konularında uyguladığı politikaları nedeniyle, 1909 ve 1910 tarihlerinde Arnavutların yaşadığı topraklarda Osmanlı yönetimine karşı isyan faaliyetleri başlamıştır. Osmanlı hâkimiyeti açısından bir tehdit oluşturan bu isyanlar, hükümeti askeri önlemler almaya zorlamıştır.¹⁰ Alınan askeri tedbirler neticesinde isyanlar bastırılmış, ancak bu zorlu süreç, Arnavut halkı ile Osmanlı yönetimi arasındaki ilişkilerin daha da zayıflamasına sebep olmuştur.

⁷ Kemalettin Kuzucu, “Layihalar Işığında Bağımsızlık Sürecinde Arnavutluk’un Sosyal ve Siyasal Durumu (1860-1908)”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 12/2 (2012), s. 309-332.

⁸ Remzi Çavuş, “Firzovik Toplantılarının Meşrutiyetin İlanına Katkısı”. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/5 (2015), s. 65-72.

⁹ Banu İşlet Sönmez, *II. Meşrutiyette Arnavut Muhalefeti*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 108-116.; Bilgin Çelik, *İttihatçılar ve Arnavutlar: II. Meşrutiyet Döneminde Arnavut Ulusçuluğu ve Arnavut Sorunu*, Bûke Kitapları, İstanbul, 2004, s. 168-177.

¹⁰ Fahri Maden, “Arnavutluk’un Bağımsızlık Süreci (1877-1913)” *Avrasya Etüdüleri* 39/1 (2011), s. 155-196; Suat Zeyrek, “II. Meşrutiyet’te Demokratik Muhalefetin Sonu: Arnavut İsyanları ve Sonuçları”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1/33(2012), s. 299-336.

Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli Seyahati

II. Meşrutiyet'in ilanının ardından Arnavutlar arasında gelişen isyan faaliyetleri neticesinde bölgeye sevk edilen askeri birlikler, Arnavut-devlet ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Yaşanan bu zorlu süreçten sonra İttihat ve Terakki yönetimi, Arnavutların ve Rumeli bölgesinde yaşayan diğer farklı ulusların devlete olan bağlılığını arttırmak için çözüm arayışına girişmiştir. En iyi çözümün padişahın bizzat bölgeye gitmesi olduğuna inanan hükümet, bu doğrultuda Rumeli seyahati hazırlıklarına başlamıştır.¹¹ Sultan Mehmed Reşad'ın bu seyahatine, sadrazam İbrahim Hakkı Paşa, Şehzade Ziyaeddin ve Şehzade Ömer Hilmi Efendiler de iştirak etmiştir.¹² Tanin Gazetesi'nin ifadesiyle, "tebaasının babası" rolünü üstlenen padişah, Rumeli seyahatiyle bölgede yaşayan farklı unsurların birlik ve beraberliğinin pekiştirilmesini hedeflemiştir.

Rumeli seyahatine 1911 yılının ilk aylarında karar verilmiştir. Selanik, Üsküp, Manastır, Priştine ve Kosova Sahrası gibi Rumeli coğrafyasının önemli merkezleri seyahatin güzergahı olarak belirlenmiş, bu gezi için detaylı bir hazırlık yapılmıştır. Seyahat sürecinde padişahın korunması amacıyla Anadolu'dan ve İstanbul'dan seyahatin duraklarına takviye güçler gönderilmiştir.¹³ Ayrıca seyahatin planlanması aşamasında, yolculuğun deniz yoluyla gerçekleştirilecek kısmı için gerekli gemilerin temini, yemek hizmeti ve gezi sırasında ikamet edilecek binaların hazırlıkları da titiz bir şekilde yapılmıştır.¹⁴

Osmanlı Devleti açısından birlik ve beraberliğin sağlanması adına önem arz eden bu seyahat, ilk günden itibaren yerli ve yabancı basın

¹¹ Cemal Kutay, *Şehit Sadrazam Talat Paşa'nın Gurbet Hatıraları*, Cilt 2, 2. Basım, Kültür Matbaası, İstanbul, 1983, s. 691-692.

¹² Lütfi Simavi, *Sultan Reşad ve Sultan Vahideddin Dönemlerinde Sarayda Gördüklerimiz*, ed. Fatih Akyüz- Fatih Tetik, Timaş Yayınları, İstanbul, 2022, s. 114.

¹³ BOA, Dâhiliye Emniyet-i Umûmiye Tahrirat Kalemi (DH.EUM.THR.), 99/46, 16 Cemazeyilevvel 1329 (15 Mayıs 1911).; BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası Evrakı (BEO), 3894/292040, 19 Cemazeyilevvel 1329 (18 Mayıs 1911).; BOA, DH.EUM.THR, 65/25, 16 Cemazeyilevvel 1329 (15 Mayıs 1911); Mehmet Ali Karaman, "Sultan Reşad'ın Rumeli Seyahati", *Balkan Tarihi*, ed. Zafer Gölen- Abidin Temizer Cilt 1, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları 1, 2016, s. 61-62.

¹⁴ Halid Ziya Uşaklıgil, *Saray ve Ötesi*, haz. Necati Tonga, 2. Basım, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2022, s. 347-351.

tarafından dikkatli bir şekilde takip edildiği anlaşılmaktadır. Osmanlı yönetimi Rumeli seyahatini planlarken özellikle gazetecilerin İstanbul'daki merkezlerine daha rahat haber aktarabilmeleri amacıyla bazı tedbirler almayı da ihmal etmediği görülmektedir. Bu amaçla yolculuk süresince gazetecilere hem kolaylık sağlanması hem de seyahate yakından tanıklık etmeleri maksadıyla seyahatin tren yoluyla yapılacak kısmı için özel bir vagon tahsis edilmiştir.¹⁵ Buna ilaveten seyahatin her aşamasının kamuoyuna ulaştırılmasının sağlanması amacıyla İstanbul'a günlük telgrafla bilgilendirmenin yapılması ve bu detayların gazeteler vasıtasıyla halka ulaştırılması kararlaştırılmıştır.¹⁶

Hazırlıkların tamamlanmasının ardından seyahatin, 5-26 Haziran 1911 tarihleri arasında, düzenlenen plan çerçevesinde gerçekleştirilmesine karar verildi.¹⁷ Bu karar doğrultusunda 5 Haziran 1911'de, toplumun çeşitli kesimlerinin katılımıyla yapılan padişahı uğurlama töreninin ardından, Barbaros Zırhlısı ve ona refakat eden gemilerin İstanbul'dan hareket etmesiyle padişahın Rumeli Seyahati başlamıştır.¹⁸ İstanbul'dan Selanik'e doğru hareket Sultan Mehmed Reşad, güzergâh üzerinde bulunan Çanakkale ile Gelibolu'da halk tarafından coşkulu bir şekilde karşılanmıştır. Padişah, burada karaya çıkarak resmi kabullerini de gerçekleştirmiştir. Ardından seyahatin ilk durağı olan Selanik'e hareket edilmiştir.¹⁹

Padişah 7 Haziran günü Selanik'e ulaştığında büyük bir kalabalık tarafından sevinç gösterileriyle karşılanmıştır. Sultan Mehmed Reşad'ın Selanik'te bulunduğu süre zarfında Selanik'in süslenmiş ve taklar²⁰ inşa

¹⁵ BOA, BEO, 3896/292198, 24 Cemazeyilevvel 1329 (23 Mayıs 1911).

¹⁶ BOA, Dâhiliye Nezâreti Mütenevvia Evrâkı (DH. MTV.) 25/39, 9 Cemazeyilahir 1329 (7 Haziran 1911).

¹⁷ BOA, İrade Meclis-i Mahsus, (İ.MMS.), 139/8, 4 Cemazeyilevvel 1329 (3 Mayıs 1911).; programın Türkçesi için bk. Cengiz Göncü, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Sultan Mehmed Reşad ve Dönemi*, TBMM Milli Saraylar Yayınları, İstanbul, 2017, s. 197-215.

¹⁸ BOA, Mabeyn-İrade (MB. İ.), 152/59, 30 Cemazeyilevvel 1329 (29 Mayıs 1911).; BOA, BEO, 3898/292276, 26 Cemazeyilevvel 1329 (25 Mayıs 1911).

¹⁹ Simavi, a.g.e., s. 114-115.

²⁰ Türk Dil Kurumunun sözlüğüne göre; millî bayramlarda veya önemli bir olayı anmak için düzenlenen şenliklerde, geçit yapılacak caddelere geçici olarak kurulan, yazılar ve çiçeklerle süslenen kemere tak denilmektedir.

edilmiş cadde ve sokaklarında resmi geçit törenleri düzenlenmiştir.²¹ 11 Haziran'a kadar Selanik'te kalan Sultan Reşad, burada bulunduğu süreçte Ayasofya Camii'nde Cuma selamlığına katılmış, kendisini karşılamak için gelen heyetleri kabul etmiş ve halkla yakından temas kurmuştur. Ayrıca Selanik'te ziyaret hatırası olarak bir abidenin temelini de atmıştır.²² Padişahın seyahatinin Selanik bölümündeki ziyaretlerinden birisi de ailesiyle birlikte Alâtinî Köşkü'nde kalan sabık Sultan II. Abdülhamid'e yapılan ziyarettir. Sultan Reşad, bu ziyarete kendisi bizzat gitmemiş, başkâtibi Halid Ziya Bey ile II. Ordu Müfettişi Hadi Paşa'yı göndermiştir.²³

Selanik ziyaretini tamamlayan padişah buradan 11 Haziran günü Üsküp'e hareket etmiştir. Selanik'te olduğu gibi Üsküp'te de halk tarafından büyük bir ilgi ve coşkuyla karşılanmıştır. Seyahat programı çerçevesinde, 11-15 Haziran tarihleri arasında Üsküp'te bulunan padişah burada çeşitli heyetleri kabul etmiş, bazı görüşmeler yapmış ve şerefine düzenlenen resmi geçit törenlerine katılmıştır.²⁴ Buradaki programını tamamlayan Sultan Reşad, 15 Haziran'da Üsküp'ten hareket edilerek, Perşembe günü Priştine'ye geçmiş ve ertesi günü Kosova'da bulunan Sultan Murad Hüdavendigar'ın türbesini ziyaret ederek, Kosova sahrasında toplanan binlerce²⁵ Müslümanla birlikte Cuma namazını kılmıştır.²⁶

²¹ Rumeli seyahati münasebetiyle Selanik'te inşa edilen taklara ve bunların fotoğraflarına, 1911 tarihinde Sam M. Levy'in "*Sevgili padişahımız, Efendimiz Sultan Mehmed Han Hamis Hazretinin Selanik'i Teşrihi Hatırasıdır*" adlı eserinde ulaşılabilmektedir. Bk. Sam M. Levy, *Sevgili padişahımız, Efendimiz Sultan Mehmed Han Hamis Hazretinin Selanik'i Teşrihi Hatırasıdır*, İstanbul: İBB Atatürk Kitaplığı, Kitap, Bel_Osm_0.00359; Sam M. Levy'in bu eseri günümüzde düzenlenerek Türkçeye aktarılmıştır. Bk. Üzeyir Karataş, *Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli Seyahati Albümü*, TBMM Milli Saraylar Yayınları, İstanbul, 2017.

²² Mevlüt Çelebi, *Sultan Reşad'ın Rumeli Seyahati*, Akademi Kitabevi, İzmir, 1999, s. 30-38.; Erik Jan Zürcher, *Savaş, Devrim ve Uluslaşma: Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi (1908-1928)*, çev. Ergün Aydınoglu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 126-129.

²³ Halid Ziya (Uşaklıgil), hatıratında Sabık Sultan II. Abdülhamid'le yaptığı görüşmeyi hatıratında detaylı bir şekilde anlatarak bu görüşmenin olumlu geçtiğini belirtmiştir. Uşaklıgil, a.g.e., s. 360-372.

²⁴ Çelebi, a.g.e., s. 40-45.; Simavi, a.g.e., s. 118.

²⁵ Kosova sahrasında Cuma namazı için toplanan Müslümanların sayılarına ilişkin farklı rakamlar telaffuz edilmektedir. Tanin Gazetesi, sahrada, 300.000 kişinin yer aldığını

Kosova sahrasında ki Cuma namazından önce, Manastırlı İsmail Hakkı Bey tarafından, birlik ve beraberliği vurgulayan Arapça bir vaaz verilmiştir.²⁷ Namazdan sonra da Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa tarafından, Arnavutlara yönelik, yine birlik, beraberlik ve kardeşlik mesajlı içeren padişahın beyannamesi okunmuştur.²⁸ Padişahın beyannamesinin ardından Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa kendi adına da bir konuşma yapmış, o da benzer ifadelerle konuşmasını tamamlamıştır.²⁹

Padişahın burada okunan beyannamesi ve yapılan konuşmaların Arnavut halkı tarafından daha iyi anlaşılması için Arnavutçaya çevrilmesi planlanmış ve bu amaçla seyahat heyetine Manastırlı İsmail Hakkı Bey dahil edilmişti. Ancak Manastırlı İsmail Hakkı Bey'in Arnavutçasının bu konuşmaları çevirmeye yetmediği görüldüğü için padişahın beyannamesi ve konuşmalar maalesef Arnavutçaya çevrilememiştir.³⁰ Birlik ve kardeşlik mesajı içeren padişahın beyannamesine ilaveten Sultan Mehmed Reşad, Kosova'da birde geçmiş suçlara ilişkin genel af ilan etmiştir.³¹

Padişah ve heyeti, Kosova'da kılınan Cuma namazının ardından, 17 Haziran'da Selanik'e geri dönmüş ve ardından 20 Haziran'da Manastır'ı

---

bildirmiştir. "Pristine'de", *Senin*, 17 Haziran 1911, nr: 1003-27, s. 1.; Halid Ziya (Uşaklıgil), hatıratında bu sayının 50.000 kişiden az olmadığını belki daha fazla olabileceğini belirtmektedir. Uşaklıgil, a.g.e., s. 390-391.; Lütü (Simavi) ise 100.000 kişi olduğunu ifade etmektedir. Simavi, a.g.e., s. 119-120.

²⁶ Çelebi, a.g.e., s. 46-69.; Göncü, a.g.e., s. 173-189.; Zürcher, a.g.e., s. 133-134.

²⁷ "Kibleye Karşı", *Senin*, 20 Haziran 1911, nr: 1006-30, s. 1-2.; Nesimi Yazıcı, "İsmail (Tuncu) Bey'in Hâtıra-i Seyahat'inde Sultan Reşad'ın Rumeli Ziyareti: Kosova", *Belleten* 78/ 283 (2014), s. 1126-1127.; Süleyman Baki "Sultan Reşad'ın Rumeli Seyahati ve Manastırlı İsmail Hakkı'nın Kosova Sahrası'ndaki Vaazı Üzerine", *Sultan Mehmed Reşad ve Dönemi*, haz. Fahrettin Gün vd. İstanbul, Milli Saraylar, 2018, s. 796-798.

²⁸ *Senin*, 20 Haziran 1911, nr: 1006-30, s. 2.; Padişahın beyannamesinin günümüz Türkçesi için bk. Yazıcı, a.g.m., s. 1128.

²⁹ "Hakkı Paşa'nın Beyanati", *Senin*, 19 Haziran 1911, nr: 1005-29, s. 1.; sadrazamın Kosova sahrasında cemaate yaptığı konuşmanın günümüz Türkçesi için bk. Yazıcı, a.g.m., s. 1129-1130.

³⁰ Karaman, a.g.m., s. 68.; Uşaklıgil, a.g.e., s. 391.; Mevlüt Çelebi, "Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli Seyahati" adlı eserinde, bu nutukların daha sonrasında tercüme edilerek Arnavutların yaşadığı bölgelere dağıtılması tasarlandığını fakat bu gelişmeden bir sonuç alınmadığını belirtmektedir. Çelebi, a.g.e., s. 59.

³¹ "Pristine'de", *Senin*, 17 Haziran 1911, nr: 1003-27, s. 1.

ziyaret etmiştir. Manastır'da heyetleri kabul eden padişah, 21 Haziran'da, halkın, askerlerin, öğrencilerin ve memurların yer aldığı "10 Temmuz Alayı" törenine katılmıştır. Törene katılanlar arasında Resneli Niyazi ve Eyüb Sabri Beyler de yer almış ve törende II. Meşrutiyet'in ilanı canlandırılmıştır.³² Sultan Reşad, maiyetiyle birlikte 23 Haziran'da İshâkiye Camii'nde Cuma selamlığına katılmıştır.³³ 24 Haziran'da Manastır'dan Selanik'e hareket eden padişah ve maiyeti aynı gün Barbaros Zırhlısı 'yla İstanbul'a doğru yola çıkmıştır. Padişahın bulunduğu filo 26 Haziran pazartesi günü İstanbul'a varmıştır.

Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli Seyahati Dönüşü İstanbul'da Yapılan Hazırlıklar

Sultan Mehmed Reşad'ın 21 günlük Rumeli seyahatini³⁴ tamamlayarak İstanbul'a geri döneceği haberi üzerine İstanbul'da padişahı karşılama hazırlıkları başlamıştır.³⁵ Sadrazam İbrahim Hakkı

³² Çelebi, a.g.e, s. 70-82.; Simavi, a.g.e., s. 121.

³³ Seyahat gerçekleştirilmeden önce Manastır'da Cuma selamlığı yapılacağı ve buna müteakip gerekli hazırlıkların yapılması gerektiği bildirilmiştir. BOA, MB.İ., 152/5, 4 Cemazeyilevvel 1329 (3 Mayıs 1911).; BOA, İrâde Mâbeyn-i Hümâyun (İ..MBH.) 6/4, 4 Cemazeyilevvel 1329 (3 Mayıs 1911).

³⁴ Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli Seyahatine ilişkin, gezi esnasında padişahın yanında bulunan resmi fotoğrafçıların çekmiş oldukları fotoğrafların yanı sıra başka fotoğraflar da bulunmaktadır. Bunların bir kısmı Manaki Kardeşler olarak tanınan Yanaki Manaki ve Milton Manaki tarafından çekilmiştir. Bk. BOA, Yabancı Arşivler Makedonya Arşivi (YB.021), 113/6, (30 Aralık 1909).; BOA, YB.021, 113/3, (30 Aralık 1911).; BOA, YB.021, 114/17, (31 Aralık 1911).; BOA, YB.021, 113/10, (31 Aralık 1911).; Bu fotoğrafların yanı sıra, Manaki Kardeşler, padişahın seyahatinin Selanik ve Manastır ziyaretlerinin bir bölümünü film kaydına almışlardır. Bu film kayıtları, Sinematek Makedonya tarafından dijital restorasyonu yapılarak 2013 yılında DVD olarak yayınlanmıştır.; Seyahat esnasına ait diğer fotoğraflar için bk. *Resimli Kitab*, Milli Kütüphane Koleksiyonu, 13 Mayıs 1911, nr: 30.

³⁵ İstanbul'da padişahın karşılanması için yürütülen hazırlıklara ilişkin ilk bilgiler, Tanin Gazetes'i'nin 18 Haziran 1911 tarihindeki sayısında yer almaktadır. Bu habere göre yaklaşık bir ay süren seyahatten dolayı İstanbul'dan uzakta kalan padişahın, büyük bir törenle karşılanması için hazırlıklara başlandığı bilgisine yer verilmiştir. Devletin resmi karşılama töreniyle birlikte İttihat ve Terakki Fırkası da kendi taraftarlarının karşılama törenlerine katılmasını sağlamak için programlar yapmıştır. Bunun yanında bazı kurumların karşılama törenleri için Şirket-i Hayriye'den vapur kiralama talepleri de olmuştur. "Büyük Padişahımızı İstikbal", *Senin*, 18 Haziran 1911, nr: 1004-28, s. 2; Ayrıca, Tanin Gazetes'i'nde 18 Haziran 1911 tarihinden itibaren hazırlıklara ilişkin detaylar yer alarak kamuoyunun gelişmeler hakkında bilgilendirildiği görülmektedir.

Paşa tarafından sadaret kaymakamlığı görevinde bulunan Necmeddin Efendi'ye çekilen telgrafta, padişahın 26 Haziran pazartesi günü saat beşte donanma ile İstanbul'a varacağı bildirilmiştir. Sadrazamın telgrafı, Tanin Gazetesi'nde yayınlanarak İstanbul halkı da bu gelişmeden haberdar edilmiştir.³⁶

Bunun üzerine İstanbul halkı başta olmak üzere devlet erkânı, cemiyetler ve okullar karşılama hazırlıklarına başlamıştır. İstanbul'daki bütün dükkânlar, mağazalar, evler, sokaklar ve caddeler kırmızı-yeşil Osmanlı sancaklarıyla donatılmış, İstanbul adeta bir bayram yerine dönüşerek, bu tarihi ana şahitlik etmek üzere hazırlanmıştır. Sultan Mehmed Reşad'ın dönüş hazırlıkları kapsamında İstanbul Evkaf Müdürlüğü, padişahın 26 Haziran pazartesi günü İstanbul'a dönüşü münasebetiyle cami minarelerinin aydınlatılacağını halka duyurmuştur.³⁷ Donanma Cemiyeti de padişahın geçiş güzergâhında olan Sarayburnu'ndaki aydınlatma ve diğer hazırlıklar için bir ihale düzenlemiştir.³⁸ Bu ihale ile padişahın İstanbul'a teşrif ettiği günün gecesi yapılan şenliklerin daha görkemli olması amaçlanmıştır.

Sultan Mehmed Reşad'ın dönüş güzergâhı, seyahat öncesinde oluşturulan program çerçevesinde gerçekleşmiştir. Buna göre padişah Selanik'ten hareket ederek önce Çanakkale'ye geçerek burada İstanbul'dan gelen vapurlar tarafından karşılanacaktır. Yolculuk İstanbul Sarayburnu'nda son bulacak, burada yapılacak karşılama töreninin ardından Sultan Mehmed Reşad Dolmabahçe Sarayı'na çıkacaktır. Hazırlıklar kapsamında bazı cemiyetler programlar hazırlamış, İstanbul'un çeşitli yerlerinden karşılama töreninin yapılacağı alana vapur seferleri düzenlenmiş, idari ve askeri yöneticiler için ise hususi vapurlar tahsis edilmiştir. Ayrıca İstanbul'da bulunan bütün okullardaki öğrenci, öğretmen ve yöneticileriyle birlikte tam kadro olarak karşılama törenine katılmaları kararlaştırılmıştır.³⁹

³⁶ "Avdet-i Şahane", *Senin*, 24 Haziran 1911, nr: 1010-34, s. 2.

³⁷ "İstanbul Vilayeti Evkaf Müdüriyetinden", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 3.

³⁸ "Donanma Cemiyetinden", *Senin*, 21 Haziran 1911, nr: 1007-31, s. 4.

³⁹ *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 3-4.

Cemiyet Programları

Tanin Gazetesi, Sultan Reşad'ın İstanbul'a teşrifi için cemiyetler tarafından hazırlanan dönüş programlarına da yer vermiştir. Bu programlardan ilki, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin İstanbul Merkezi Kulüpleri adına yapılmıştır. Bu programa göre, Çanakkale açıklarında yapılacak olan resmi karşılama töreni için kulüplerce seçilen heyetler vapurla İstanbul'dan hareket ederek padişaha saygılarını sunacaklar, ardından da padişahın İstanbul'a teşrifi ile gece çeşitli kutlamalar düzenlenecektir.⁴⁰ Bu programda ayrıca Çanakkale'ye gidecek olan heyetin karşılama töreni sırasında mutlaka siyah ceket giymeleri gerektiği de özenle vurgulanmıştır. Tanin Gazetesi'nde ki bu haber, dönemin siyasi gücüne elinde bulunduran İttihat ve Terakki'nin bu seyahate ve padişahın karşılanmasına ne kadar büyük bir önem verdiğini göstermektedir.

Tanin Gazetesi'nde yer alan bir diğer program ise Kasımpaşa Donanma-ı Osmanî Cemiyeti Şubeleri ve İstanbul Yük Arabacıları Cemiyeti tarafından hazırlanmıştır. Programda, Osmanlı sancağına sahip vapurların padişahı Çanakkale'de karşılamak üzere cuma günü Galata rıhtımından hareket edeceği ve resmi karşılama töreninde padişaha saygılarını sunacakları ifade edilmiştir. Vapurların Çanakkale'de padişahı karşılayan diğer gemilerle birlikte Barbaros Zırhlısı'nın öncülüğünde İstanbul'a hareket edecekleri ve İstanbul'da yapılan resmî törenlere de katılacakları dile getirilmiştir.⁴¹ Tanin Gazetesi'nde yer alan bu iki programla, padişahın dönüşü için sadece İstanbul'da değil Çanakkale açıklarında da resmi karşılama törenlerinin yapılacağı ve bu törenlere katılmak üzere sevk edilen heyetlerin önceden belirlenerek gönderildiği anlaşılmaktadır. Hazırlanan bu programlardan anlaşıldığına göre cemiyetler de karşılama törenleri için titiz bir çalışma yapmıştır. Törende uyumu sağlamak için katılacak olan heyetlerin giysilerinin bile detaylandırılması ve uyum içinde olunması karşılama gösterilen özen ve hassasiyeti işaret etmektedir.

⁴⁰ "Padişahımızın İstikbal", *Senin*, 22 Haziran 1911, nr: 1008-32, s. 2.

⁴¹ "Padişah-ı İstikbal", *Senin*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33, s. 4.

Vapurlarla İlgili Düzenlemeler

Padişahın İstanbul'a dönüşü Barbaros Zırlı ile deniz yoluyla gerçekleştirileceğinden dolayı, yolcu ve yük taşımacılığı yapan Şirket-i Hayriye'nin bazı vapurları dönüş hazırlıkları hizmetine sunulmuştur. Bu kapsamda, Şirket-i Hayriye'nin vapurlarından, dönüş gününe özel oluşturulan seferler doğrultusunda ve kiralama suretiyle istifade edilmiştir. Bu açıdan karşılama töreni için büyük önem taşıyan vapurların seferlerine ilişkin detaylı bilgiler, Tanin Gazetesi aracılığıyla halka duyurulmuştur. Şirket-i Hayriye, padişahı Yeşilköy açıklarında ve İstanbul'da karşılamak amacıyla 61 numaralı, 62 numaralı, 65 numaralı, 66 numaralı vapurlar ve yalnızca kadınlara mahsus olmak üzere Araba vapuru olmak üzere beş adet yeni ve büyük vapur tahsis etmiştir.⁴²

Şirket-i Hayriye'nin tahsis ettiği bu beş vapur, Yeşilköy açıklarına hareket edip padişahı karşılama törenine katılarak, sevinç gösterilerinde bulunmuş ve sultana saygılarını iletmiştir. Şirket-i Hayriye'nin tahsis ettiği vapurların sefer saatleri ise Tanin Gazetesi'nin 25 Haziran'da yayımlanan nüshasında şu şekilde ilan edilmiştir; padişahın İstanbul'a ulaşacağı gün olan 26 Haziran pazartesi günü, 61 ve 62 numaralı seferler saat 10.00'da 66 ve 65 numaralı seferler saat 11.00'de, arabalı vapur ise 9.30'da hareket edeceği bildirilmiştir.⁴³

Şirket-i Hayriye gündüz yapılan resmi karşılama törenlerinden sonra gece yapılacak şenlikler için halkın iştirakini sağlamak amacıyla üç vapur tahsis etmiştir.⁴⁴ Aynı zamanda vapurlarda gece şenliklerini izlemek isteyen kadınlara mahsus özel alanlar da ayrılmıştır. Şirket-i Hayriye'nin, karşılama törenleri için tahsis ettiği vapurlar ve bazı kurumların şirketten vapur talep etmeleri üzerine şehir içinde Rumeli ve Anadolu vapur seferleri de birleştirilmiştir.⁴⁵

⁴² "Şirket-i Hayriye", *Senin*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33, s. 5.

⁴³ "Şirket-i Hayriye'den", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 5.

⁴⁴ "Şirket-i Hayriye'den", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 5.

⁴⁵ "Zat şevket-i hazret-i hilafet penahinin avdet-i şahaneleri esnasında hakk hümayunlarında icra edilecek resmi mahsus istikbal için bazı devaırdan vapur talep edilmiş ve şirkettece bu babda mümkün olduğu kadar ibraz-ı asar teshîlât edilebilmiş ise de şu suretle Bizzarûre yalnız o güne mahsus olmak üzere bazı Anadolu ve Rumeli

Şirket-i Hayriye'den vapur kiralayarak padişahın karşılama törenlerine katılan kurumlar, Tanin Gazetesi'ne ilan vermek suretiyle kamuoyunu bilgilendirmişlerdir. Gazetede yer alan ilanlar incelendiğinde, Ziraat Bankası'nın resmi karşılama törenlerine katılmak için Şirket-i Hayriye'den kiraladığı vapurlarla padişahı Gelibolu'da karşılayacakları anlaşılmaktadır.⁴⁶ Kiralanan vapurlar bayraklarla süslenmiş ve bankanın ismi de vapurlara yazılmıştır. Ziraat Bankası padişahı karşılamak için kiraladığı vapurlarla 26 Haziran pazartesi günü Kartal'dan hareket ederek, oradan Maltepe'ye sonra Adalara uğrayarak Yeşilköy açıklarına gidip resmi karşılama törenine katıldığı görülmektedir.⁴⁷ Ziraat Bankası haricinde Çanakkale'de padişahı karşılamak için İstanbul Ticaret Odası da vapur kiralamıştır. Ticaret odası için Şirket-i Hayriye'nin 64 numaralı vapuru tahsis edilmiştir.⁴⁸

Padişahı karşılama törenlerinde resmî kurumlar da yerlerini almıştır. Bunlardan birisi de İstanbul Belediyesi'dir. İstanbul Belediyesi memurları için Reşit Paşa Vapuru tahsis edilmiştir.⁴⁹ Törene iştirak eden bir diğer memur sınıfı da Hariciye Nezareti Muhasebe Müdüriyeti'ndeki memurları olup bu memurlar Osmanlı Deniz İşletmesinin başlattığı bir vapurla padişahı karşılama törenine katılacağı bildirilmiştir.⁵⁰ Buna ek olarak, gazetede yer alan bilgiye göre, resmi karşılama törenine katılan memurların siyah ve koyu renk elbise giymeleri gerektiği özellikle belirtilmiştir. Bununla birlikte Üsküdar İttihat ve Terakki Kulübü, hasılatı Donanma-yı Osmani Muavenet Cemiyeti'ne bağışlanmak üzere Kalamış Vapuru'nu kiralayarak Yeşilköy açıklarında padişahı karşılayacaklarını bildirmiştir.⁵¹ Padişahı karşılama töreni için tahsis edilen vapurlar arasında Bezm-i Âlem Vapuru, İttihat ve Terakki Fırkası üyelerini taşıyan Ali Paşa Vapuru, Harbiye Nezareti

---

seferleri birleştirilerek tertibatı vechle tadilat icra olunmuştur..., "Şirket-i Hayriye", *Senin*, 24 Haziran 1911, nr: 1010-34, s. 5.

⁴⁶ "Padişahımızı İstikbal", *Senin*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33, s. 2.

⁴⁷ "Kartal ve Maltepe'den", *Senin*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33, s. 2.

⁴⁸ "Dersaadet Ticaret Odası", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 5.

⁴⁹ "Mithad ve Reşid Paşa Vapuru", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 3.

⁵⁰ "Hariciye Nezareti Muhasebe Müdüriyetinden Varid Olmuştur", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 5.

⁵¹ *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 5.

memurları için Selamet Vapuru ve İhsan Vapuru ile Şehzade Vahideddin Efendi ve İstanbul'da bulunan diğer şehzadeleri taşıyan⁵² İstanbul ve Trablusgarp Yatları da resmî törenlerde yerlerini almışlardır.⁵³

Karşılama törenine katılmak isteyen Osmanlı sultanları ve kadınlar için de Romanya Denizcilik Şirketi'nden Prenses Mariya Vapuru kiralanmıştır.⁵⁴ Sadece kadınlara mahsus olan bu vapur, padişahın dönüşüyle yaşanacak ihtişamlı ve coşkulu güne şahit olmak, sevgilerini ve heyecanlarını ifade etmek istemeleri üzerine Donanma Cemiyeti tarafından temin edilmiştir. Ancak, resmî törenlerin yapıldığı gün Prenses Mariya Vapuru, Büyükaada yakınlarında karaya oturmuş, vapurda bulunanlar Marmara ve Neveser Vapurları tarafından kurtarılmıştır.⁵⁵

Padişahın İstanbul'da karşılanması sürecinde denizde bir kaza yaşanmaması amacıyla vapur kaptanları sık sık uyarılmış ve gerekli tedbirleri almaları istenmiştir.⁵⁶ Şirketi Hayriye'nin ve kiralanmış diğer vapurların detayları ile ilgili Tanin Gazetesi'nde yer alan ilanlar ve bilgilendirmeler halkın törenlere katılımını kolaylaştırmıştır. Gazetede yer alan haber ve bilgilendirme ilanları sayesinde padişahı karşıma törenindeki organizasyonun doğru bir şekilde yürütülmesi sağlanmış ve böylece Tanin Gazetesi de üzerine düşen kamu görevini yerine getirerek hükümete destek olmuştur. Özellikle gazetede vapurlara ilişkin sefer saatlerinin ve biletlerin satıldığı yerlerin ilan edilmesi önemli bir ihtiyaca hizmet etmiştir.

Eğitim Kurumları ve Cemiyetlerin Hazırlıkları

Padişahı karşılamak için yapılan hazırlıklarda, eğitim kurumlarının da önemli bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Denizde ve karada

⁵² Kuzucu, a.g.m., s. 28.

⁵³ "...Zat-ı hazret-i padişahiya Çanakkale'den istikbal etmek üzere Şehzadegan hazretini hamilen İstanbul, Trablusgarp yadları dün limanımızdan hareket etmiştir. Harbiye Nezareti memurine hamil olan Selamet Vapuru'da dün limanımızdan hareket etmiştir..." "Ayın-i İstikbal", *Senin*, 26 Haziran 1911, nr: 1012-36, s. 4.

⁵⁴ "Donanma-ı Osmani Muavenet Milliye Cemiyeti Üsküdar Liva Şubesinde", *Senin*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33, s. 5.

⁵⁵ "Donanma Vapuru Kazası", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 2.

⁵⁶ "..... İdaresinden", *Senin*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33, s. 5

yapılacak törenlere öğrenciler ve öğretmenler de iştirak etmiştir. İstanbul'da bulunan okullar, kendi cemiyetleri ve toplulukları aracılığıyla, padişahı denizde karşılamak için vapurlar kiralamıştır. Mekteb-i Hukuk Mezunları Cemiyeti istimbolot kiralayarak padişahı karşılamıştır.⁵⁷ Darülfünun Talebe Cemiyeti ve Darüşşafaka öğrencileri, öğretmenleri ve mezunları da padişahı karşılamak için Donanma-Osmanî Cemiyeti'nin Mithat Paşa Vapuru ile Gelibolu'ya seyahat düzenleyerek padişaha saygılarını ifade etme fırsatı bulmuştur.⁵⁸ Vefa Lisesi de bazı öğretmenlerini törenlere katılmak üzere görevlendirmiştir.⁵⁹ Öğrenciler de padişahı karşılamak için törenlerde en önde yerlerini almış, coşkulu bir şekilde ellerinde bayraklarla saygı ve sevgilerini göstermiştir. Bu tarihi günde öğrenciler şiirler okuyarak ve yürüyüşler yaparak törene eşlik etmişlerdir.⁶⁰

İstanbul'daki öğrencilerin deniz ve karada gerçekleştirilen resmî törenlere katılabilmesi amacıyla okullar sınavlarını ertelemiştir. Bu çerçevede, Darülfünun Osmanî Talebe Cemiyeti,⁶¹ Darüşşafaka, İstanbul Sultanîyesi ve Mekteb-i Kudât sınavlarının daha sonraki bir tarihe ertelendiği duyurulmuştur.⁶² Ayrıca, Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Hukuk,⁶³ Darülfünun⁶⁴ ve Mercan Mekteb-i İdadisi de sınavlarını "salı" gününe kadar ertelemiştir.⁶⁵ Padişahın İstanbul'a dönüşü münasebetiyle sadece okullardaki sınavlar ertelenmemiş o güne denk gelen gün yapılacak memur imtihanları da tehir edilmiştir.⁶⁶

İstanbul'da bulunan eğitim kurumlarının Tanin Gazetesi aracılığıyla yaptığı duyurular ve gazetede ki ilanları sayesinde bu kurumlarda

⁵⁷ "Mekteb-i Hukuk Mezunları Cemiyetinden", *Senin*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33, s. 5.

⁵⁸ *Senin*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33, s. 5.

⁵⁹ "Vefa İdadisi Müdüriyetinden", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 5.

⁶⁰ *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 2.

⁶¹ "Darülfünun Osmanî Talebe Cemiyetinden", *Senin*, 24 Haziran 1911, nr:1010-34, s. 5.

⁶² "Darüşşafaka Müdüriyetinden", İstanbul Sultanîyesi Müdüriyetinden", "Mekteb-i Kudât Müdüriyetinden", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 5.

⁶³ "Mekteb-i Mülkiye Müdüriyetinden", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 5.

⁶⁴ "Darülfünun Osmanî Ulum-u Hukuk Şubesinden", *Senin*, 26 Haziran 1911, nr: 1012-36, s. 5.

⁶⁵ "Mercan Mekteb-i İdadî Mülkiyesi Müdürlüğünden", *Senin*, 26 Haziran 1911, nr: 1012-36, s. 5.

⁶⁶ "Bab-ı Fetva Memurin Kaleminden", *Ziya*, 25 Haziran 1911, nr: 91, s. 4.

eğitim gören öğrenciler ve görevlilerde padişahı karşılama törenlerine katılarak padişaha olan saygılarını ve bağlılıklarını göstermişlerdir. Bununla birlikte, toplumun her kesiminin katıldığı karşılama törenlerinde eğitim kurumlarının da idarecileri ve öğrencileriyle birlikte bulunması, birlik, beraberlik ve toplumsal dayanışma ruhunu göstermesi bakımından önemlidir.

Sultan Mehmed Reşad'ın İstanbul'da Karşılması

Sultan Mehmed Reşad, ilk olarak Çanakkale açıklarında yerel halkında katılımıyla İstanbul'dan gelen vapurlar tarafından karşılanmıştır. Çanakkale'de padişahı karşılayanlar arasında devlet erkânı ve memurlar dışında seyahatin gerçekleşmesinde önemli rol oynayan Arnavutlar da vardır. Tanin Gazetesi'nin naklettiğine göre, padişahı karşılamak isteyen bir grup Arnavut, Bandırma Vapuru'nu kiralarak padişahı karşılamak için Gelibolu'ya kadar gitmiştir.⁶⁷ Çanakkale'de yapılan karşılama töreninin ardından bütün vapurlar, padişahı taşıyan Barbaros Zırhlısı'nı takip ederek İstanbul'a dönmüşlerdir.

Diğer taraftan, 26 Haziran 1911 pazartesi günü sabahın erken saatlerinden itibaren yaşlı-geç, Müslüman-gayrimüslim İstanbul halkı padişahı görmek ve törene katılmak için Sarayburnu sahilini doldurmuştur. Meclis kararı doğrultusunda, padişahın İstanbul'a ulaştığı gün, devlet dairelerinde de resmî tatil ilan edilmiştir.⁶⁸ Bu suretle devlet memurları da padişahı karşılama törenine katılabilmişlerdir. Babanzade İsmail Hakkı'nın 26 Haziran 1911 tarihli Tanin Gazetesi'nde ki "Avdet-i Hümayun" başlıklı yazısında; İstanbul halkının 20 gündür padişahlarına hasret kaldığını, padişahın gelişiyle birlikte şehirde bir şenlik ve bayram havası oluştuğunu, hazırlıklarını tamamlayan İstanbul halkının büyük bir sevinç ve coşkuyla Padişahları Mehmed Reşad'ı beklediklerini dile getirmiştir.⁶⁹ Payitaht da yaşanan

⁶⁷ "Hariciye Memurları", "Arnavud Vatandaşlarımız", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 2.

⁶⁸ "Devair-i Resmîyenin Tatili", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 3.; BOA, DH.MTV., 25/57, 26 Cemazeyilahir 1329 (24 Haziran 1911).; BOA, DH.MTV., 25/58, 26 Cemazeyilahir 1329 (24 Haziran 1911).

⁶⁹ Babanzade İsmail Hakkı, "Avdet-i Hümayun" *Senin*, 26 Haziran 1911, nr:1012-36, s. 1.

bu coşkuyu Yeni Gazete de sayfalarına taşıyarak, 20 gündür Rumeli'de bayram havasının olduğunu ve padişahın gelişiyle bu durumun İstanbul'a taşındığını ifade etmiştir.⁷⁰

Barbaros Zirhlısı ve beraberindeki vapurlar Yeşilköy açıklarına geldiğinde bölgedeki vapurlarda bulunan halk arasında büyük bir coşku yaşanmıştır. İstanbul'da bulunan Ayan ve Mebuslar da Şıpka Yatı ile Yeşilköy'e giderek padişahı burada karşılamışlardır.⁷¹ Ayrıca, resmî törenlere katılan Meşihat memurları, Şirket-i Hayriye'den kiraladıkları bir vapurla Yeşilköy açıklarında yerlerini almıştır.⁷² Yeşilköy'de yapılan geniş katılımlı karşılama törenlerinin ardından padişahın ikamet ettiği Dolmabahçe Sarayı'na doğru hareket edilmiştir.

Sultan Mehmed Reşad İstanbul'a ulaştığında Kadıköy, Haydarpaşa, Sarayburnu ve Harem gibi sahil bölgelerde büyük kalabalıklar toplanmış, Kadıköy, Haydarpaşa ve Harem iskeleleri bayraklarla süslenmiştir. Sahil boyunca inşa edilen taklarla daha görkemli bir atmosfer oluşturmuştur. Takların üzerinde "Padişahım Çok Yaşa" ve "Yaşasın Sultan Mehmed Hamis"⁷³ levhaları yerleştirilmiştir. İstanbul'un her iki yakasında da bandolar, marşlar ve müzikler çalarak karşılama törenine renk katmıştır. Böylece, Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli seyahati dönüşünde, İstanbul büyük bir coşkuya ev sahipliği yapmıştır.

Padişahın İstanbul'a dönüşü münasebetiyle bir de bayrak açılmıştır.⁷⁴ Aynı zamanda İttihat ve Terakki Sultan Ahmet Merkez Kulübü tarafından da Sarayburnu'nda bir koç kesilmiştir. Sarayburnu'nda icra edilecek şenliklerde sandalye, su, gazoz, dondurma, simit, kahve satışı yapılmış ve elde edilen gelir, Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'ne bağışlanmıştır.⁷⁵ Padişahın İstanbul'a dönüşü için organize edilen etkinliklerden elde edilen

⁷⁰ "Sevgili Padişahımız Geliyor", *Yeni Gazete*, 26 Haziran 1911, nr:1019, s. 1.

⁷¹ "Ayan ve Mebusan", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 2.; BOA, BEO, 3908/293049, 29 Cemazeyilahir 1929 (27 Haziran 1911).; BOA, BEO, 3908/293050, 29 Cemazeyilahir 1929 (27 Haziran 1911).

⁷² "Meşihat Memurları", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 2.

⁷³ "Üsküdar Ciheti", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 2.

⁷⁴ "Bayrak Müzayedesi", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 4.

⁷⁵ "Saray Burnunda", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 5.

gelirlerin donanma yararına bağışlanması oldukça dikkat çekicidir. Bununla Osmanlı toplumunda milli bilincin pekiştirilmesi ve dayanışmanın sağlanmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Padişahı karşılamak için tahsis edilen vapurlar Sarayburnu ile Dolmabahçe önlerine kadar padişah ve maiyetine refakat etmiştir. Diğer taraftan padişahı karşılamak için deniz üzerinde bulunan bütün vapurlar düdüklarini çalarken, bütün sandallar ve istimbotlardan da “Padişahım Çok Yaşa” sesleri yükselmiştir. Bunun yanı sıra, denizde gerçekleştirilen resmi karşılama törenleri esnasında da Feth-i Bülend Korveti, Silivri açıklarında yirmi bir pare top atışı⁷⁶ ile padişahı selamlamıştır.

Bu sırada Sarayburnu çevresi, büyük-küçük, kadın-erkek, sivil-asker, esnaf-tüccardan oluşan halk tarafından doldurulmuştur. Halkın elinde bayraklar, levhalar yükselerek, sevinçlerini ve saygılarını padişaha göstermeye çalışmıştır. Resmi karşılama törenlerinde bulunan askerler padişahın gelişi ile “süğü tak” emriyle selamlama vaziyetini almış ve hazırlanan topların ateşlenmesiyle padişah selamlanmıştır. Bu tören Barbaros Zırhlısı ‘nın Dolmabahçe civarına gelişine kadar devam etmiştir.⁷⁷ Bu bağlamda, padişahın Yeşilköy’den ikamet ettiği Dolmabahçe Sarayı’na kadar yapılan törenlerde, Müslüman ve gayrimüslim halkın, memurların, öğrencilerin ve askerlerin de resmi selamlama ile biraraya gelmeleri, padişaha saygılarını ifade etmelerinin yanında beraberlik ruhunun da ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur.

Dolmabahçe önlerine gelen padişah, Barbaros Zırhlısı ‘ndan inerek saltanat kayığı ile saray rıhtımına ulaşmıştır. Burada padişahı, saray erkânı, memurlar, askerler, Meşihat memurları, ayan ve Mebusan tarafından karşılanmıştır. Padişahın rıhtıma ayak basmasıyla kurbanlar da kesilmiştir.⁷⁸ Dolmabahçe Sarayı’nın önü padişahı karşılamak için gelen halk ve öğrencilerle dolmuştur. Darüşşafaka ve Esmâ Sultan Okulu öğrencileri ellerinde “Padişahım Çok Yaşa” levhaları ile padişaha

⁷⁶ "Payitaht padişahına Kavuşurken", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 1.

⁷⁷ "Saray Burnunda", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 2.

⁷⁸ Arnavutlar da padişahın toprağa ayak bastığı bir sırada kesilmesi için bir koç müzayedesi düzenlemiştir. "Hariciye Memurları", "Arnavud Vatandaşlarımız", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 2.

sevgilerini göstermiş⁷⁹ ve bu coşkulu güne iştirak etmek amacıyla 110 vapur tahsis edilmiştir.⁸⁰ İstanbul'da yaşanan bu coşkuya bağlı olarak, Yeni İkdâm Gazetesi sayfalarında, İstanbul sokaklarının kalabalığına vurgu yaparak, Kapalı Çarşı ve Mısır Çarşısı başta olmak üzere şehirdeki mağazaların çoğunun kapalı olduğunu belirtmiştir.⁸¹ Bunun yanında padişahın gelişi münasebetiyle, İstanbul halkının gün boyu törenlerde olması nedeniyle boş kalan evlerin korunmasına yönelik bazı tedbirlerde alınmıştır.⁸²

Dolmabahçe Sarayı, akşam olduğunda da kalabalığından bir şey kaybetmemiş, halk ellerindeki meşaleler ve fenerlerle geceyi aydınlatmıştır. Sarayın önünde davul-zurna eşliğinde eğlence devam etmiş, padişahın şerefine pazartesi akşamı denizde kayık alayı ve meşale alayı düzenlenmiştir. Geliri Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'ne verilmek üzere kiralanan bir römorkör ile de şenlikleri denizden izlemek isteyenler için gece seyahati tertip edilmiştir.⁸³ Gece yapılan şenliklerde şiirler okunmuş, müzik ve meşalelerle çok sayıda etkinlik gerçekleştirilmiştir.⁸⁴ Dolmabahçe Sarayı'nın önlerinde toplumun bütün kesimlerden insanların bulunması padişaha ve devlete olan bağlılığın yanı sıra İstanbul halkının birlik ve beraberliğinin de bir simgesi olmuştur.

İstanbul'da yapılan ve geceyi ışıl ışıl aydınlatan etkinlikler sırasında yaşanan coşkuyu Tanin Gazetesi şu şekilde dile getirilmiştir; *"...gazetemiz makineye verilinceye kadar dışarıda hala fişenkler atılıyor, tarrâkaları semaya tutuyordu.*⁸⁵". Törene iştirak eden halk gecenin ilerleyen saatlerine kadar eğlenerek padişaha saygı ve sevgilerini ifade etmiştir. 27 Haziran 1911 tarihli Tanin Gazetesi'nin, "Dün Gece" başlıklı yazısında da Haydarpaşa İstasyonu, Kadıköy, Adalar, Göztepe, Erenköy, Sarayburnu'ndan Yeşilköy'e kadar

⁷⁹ "Esmâ Sultan Mektebi", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 2

⁸⁰ "Ayın-i İstikbal", *Senin*, 26 Haziran 1911, nr: 1012-36, s. 4.

⁸¹ "İstihzarat Tertibat", *Yeni İkdâm*, 27 Haziran 1911, nr: 468, s. 1.

⁸² "Polis Müdüriyetinden Rica" *Ziya*, 26 Haziran 1911, nr: 92, s. 3.

⁸³ "Sultan Ahmed Donanma Şubesinden", *Senin*, 26 Haziran 1911, nr: 1012-36, s. 5.

⁸⁴ "Donanma-ı Osmanî Muavenet Milliye Cemiyeti", *Senin*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35, s. 5.

⁸⁵ "Dün Gece", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 3.

İstanbul'un her tarafında bu tarihi gecenin coşkusunun yaşandığı ifade etmektedir.⁸⁶

İstanbul'da yaşanan bu coşkuyu sadece Tanin Gazetesi sayfalarına yansıtmamış, Tanin Gazetesindeki kadar teferruatlı olmasa da diğer gazeteler de bu coşkuya şahitlik etmiştir. Mesela Yeni İkdâm Gazetesi, 27 Haziran tarihindeki sayısında, padişahın İstanbul'a dönüşüyle ilgili yapılan törenlere İstanbul da yaşayan her kesimden halkın büyük bir heyecan ve coşkuyla bu törenlere iştirakini sayfalarına taşıyarak, dönemin atmosferini yansıtmaya çalışmıştır.⁸⁷ Tercüman-ı Hakikat Gazetesi ise, denizde ve karada yapılan karşılama etkinliklerde, padişahın onuruna layık bir çalışma yürütüldüğünü ve yapılan törenlerin büyük dikkat ve özenle gerçekleştirildiğini belirtmektedir.⁸⁸ Diğer taraftan Sabah Gazetesi de bu tarihi güne şahitlik ederek, törende yaşanan coşkuyu, dönemin ünlü şairi Üsküdarlı Talat Bey'in padişahın İstanbul'a dönüşü münasebetiyle yazdığı manzumeyi yayımlayıp,⁸⁹ toplumun dayanışma ruhuna katkıda bulunmaya çalışmıştır.

Netice itibariyle, Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli seyahatinin ardından İstanbul'a dönüşü için yapılan törenler, toplumun her kesiminin katılım sağladığı büyük bir coşku içinde gerçekleşmiştir. Bu gerçekleşen törenler, güç gösterisi ve kamuoyu nezdinde moral kaynağı niteliği taşımaktadır. Bayram havasında gerçekleştirilen bu törenlerle ilgili padişah da çeşitli vesilelerle memnuniyetini dile getirmiştir.⁹⁰ Tanin Gazetesi bu seyahatin bütün aşamalarında olduğu gibi padişahın İstanbul'a dönüş süreci için yapılan plan ve hazırlıkları yakından takip ederek, padişahı karşılama sürecinde herhangi bir aksaklığın yaşanmaması adına yaptığı haber ve duyurularla kamuoyunu bilgilendirerek yönetimin işlerini kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte, padişahın Rumeli Seyahatinden dönüşüne ilişkin yapılan haber ve değerlendirmelerle, padişahın İstanbul'a avdetini ortak bir payda

⁸⁶ "Boğaziçinden", *Senin*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37, s. 3.

⁸⁷ *Yeni İkdâm*, 27 Haziran 1911, nr: 468, s. 1-3.

⁸⁸ *Tercüman-ı Hakikat*, 26 Haziran 1911, nr: 10859, s. 1-2.

⁸⁹ *Sabah*, 27 Haziran 1911, nr: 7819, s. 1-2.

⁹⁰ BOA, Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiye Kalemî (MF. İBT.), 332/24, 18 Recep 1329 (15 Temmuz 1911).

olarak kabul edip, Osmanlı toplumunda birlik ve beraberliğin pekiştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Ancak diğer gazetelerin aksine Tanin Gazetesi'nin haber ve değerlendirmelerinde eleştirel bir yaklaşımda bulunmaması, karşılama törenleriyle ilgili eksik ve kusurları göz ardı ederek dile getirmemesinden dolayı İttihat ve Terakki'nin yayın organı suçlamalarına muhatap olmuştur. Mesela Tanin Gazetesi, İttihat ve Terakki'ye yakınlığı ile bilenen eski Maliye Nazırı Cavid Bey'in Selanik'te gerçekleştirdiği konferansı hiçbir eleştiri ve yorum yapmadan sayfalarına aynen taşıırken, Tazminat Gazetesi⁹¹ ise Cavid Bey'in bu konferansını padişahın Selanik'te bulunduğu bir sırada yapmasını eleştirmiştir.⁹² İlâveten, Tazminat Gazetesi seyahat esnasında Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa'nın Musevi Kulübü'nü ziyaretinde Fransızca bir konuşma yapmasını ve seyahat süresince yaşanan bazı olayları sert bir dille eleştirilirken,⁹³ Tanin gazetesi bu konuları gündeme bile taşımamıştır. Aynı Gazete, Osmanlı hükümetinin, seyahatin gerçekleştiği bölgelerde uyguladığı politikalarının yanlış olduğunu dile getirirken, Tanin Gazetesi bu yanlışlara yer vermemiştir.⁹⁴

Tanin Gazetesi'yle aynı dönemde İstanbul'da yayın hayatını sürdüren Yeni Gazete, Rumeli bölgesinde görev yapan memurların halka uyguladığı kötü muamele sonucu, devletle bölge halkı arasında ki ilişkilerin bozulduğunu, bu yanlışlar düzeltilmediği müddetçe Rumeli seyahatinden sonuç alınamayacağını, bu seyahatin padişahı yormaktan başka bir işe yaramayacağını dile getirerek İttihat Terakki yönetimini

⁹¹ Lütfi Fikri'nin başyazarlığında II. Meşrutiyet Döneminde çıkarılan Tanzimat Gazetesi, basım hayatına Zühre, Teşkilat, Matbuat, Takdirat gibi birçok farklı isimle devam etmiştir. Seyahatin gerçekleştiği dönemde ise *Tazminat* ismiyle yayın hayatını sürdürmüştür.

⁹² Tazminat Gazetesi, Cavid Bey'i, padişahın Selanik'te bulunduğu bir dönemde, çiçekler ve bayraklarla süslenmiş bir arabayla konferansın yapılacağı yer olan Beş Çınar bahçesine gelmiş olduğundan ve yapılan konferansın zamansız gerçekleştirdiğini belirtmiştir. "Gözetilmesi Lazım Gelen İncelikler", "Dünkü Senin Gazetesinde şu Telgrafı Okuduk" *Tazminat*, 11 Haziran 1911, nr: 44, s. 3.; "Selanik'te Cavid Bey'in Kırdığı Potlar" *Tazminat*, 13 Haziran 1911, nr: 46, s. 3.; "Cavid Bey'in Nutku" *Tazminat*, 14 Haziran 1911, nr: 47, s. 3.

⁹³ "Sadrazam Paşa Birinci Gafur!", *Tazminat*, 24 Haziran 1911, nr: 57, s. 3.

⁹⁴ "Ferdâ-ı Te'dib", *Tazminat*, 14 Haziran 1911, nr: 47, s. 1.

eleştirmektedir.⁹⁵ Sabah Gazetesi de Rumeli'ye yapılan bu ziyareti desteklemekle birlikte, hükümetin bölgede gerekli reformları yapmadığı takdirde, bu ziyaretin tek başına bölge halkı ile devlet arasındaki ilişkileri normalleştirmeye yetmeyeceği uyarısında bulunmuştur.⁹⁶ Tanin Gazetesi ise ne Yeni Gazete'nin gündeme getirdiği konuları ne de Sabah Gazetesinin uyarılarını sayfalarına taşımamıştır. Bütün bunlara rağmen padişahın Rumeli seyahati ve bu seyahatten İstanbul'a dönüşündeki karşılama törenleriyle ilgili en detaylı bilgi, haber ve değerlendirmeleri, her ne kadar İttihat ve Terakki'nin yayın organı eleştirisine muhatap olsa da Tanin Gazetesi vermektedir.

Sonuç

Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli'ye gerçekleştirdiği seyahat, devlet ile bölge halkı arasındaki bağları kuvvetlendirmek amacıyla büyük bir titizlikle hazırlanan bir program çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Selanik, Manastır, Üsküp ve Kosova sahrası gibi Balkan coğrafyasının önemli merkezlerini kapsayan bu seyahat bölgede bulunan farklı unsurların özellikle Arnavutların devletle bağlarının güçlendirmeyi amaçlamıştır. Sultan Mehmed Reşad, seyahat süresince ziyaret ettiği birçok noktada büyük coşkuyla karşılanmış ve buna ek olarak ziyaret esnasında gerek yapılan yardımlar gerekse konuşmalarla birlik ve beraberlik mesajları verilmiştir. Stratejik öneme sahip olan bu seyahat, yerli ve yabancı basın tarafından da dikkatli bir şekilde takip edilmiştir. İttihat ve Terakki politikalarını benimseyen Tanin gibi gazetelerde daha çok seyahate ilişkin olumlu izlenimler yer alırken, İktidara muhalif gazetelerde ise hükümetin gerekli islahatları bir an önce yapmadığı takdirde bölgede isyanların tekrardan ortaya çıkacağı uyarı ve eleştirisi yapılmıştır.

Rumeli seyahati süresince padişah ve beraberindeki seyahat heyeti ziyaret edilen her noktada büyük bir coşkuyla karşılanmış ve seyahatin amacına uygun olarak beraberlik ve kardeşlik vurgusu yapılmıştır. Her ne kadar İttihat ve Terakki yönetimi tarafından bu seyahatin büyük bir başarı olduğu, hedeflerine ulaştığı ve bölge halkıyla devlet arasındaki

⁹⁵ "Nasıl istifade edeceğiz", *Yeni Gazete*, 6 Haziran 1911, nr: 999, s. 1.

⁹⁶ "Seyahat-ı Şahane Te'sirâtı", *Sabah*, 15 Haziran 1911, nr: 7807, s. 2

mesafenin kapandığı haberleri topluma yansıtılmaya çalışılmışsa da bu olumlu hava, Trablusgarp Savaşı ve 1912 genel seçimleri ile ortadan kalktığı görülmektedir. Seyahatin yapılmasının ana hedefi bölge halkının devletle olan ilişkilerini tamir etmek olsa da İttihat ve Terakki yönetiminin 1912'de yapılan genel seçimlerde, Rumeli coğrafyasından Arnavut mebusların seçilmemesi üzerine uyguladığı politikalar sebebiyle, seyahatle başlayan bu olumlu hava kısa sürmüştür, Arnavutların merkezi yönetime güvenleri tekrar sarsılmıştır. İlaveten Arnavutların vergi ve askerlikle ilgili şikayetleri hükümet tarafından ciddiye alınıp çözülmediği için Arnavutlar Osmanlı yönetimine karşı tekrar yüz çevirmeye başlamıştır. Merkezi hükümet tarafından çözüme ulaştırılmayan sorunlar ve bölgeye uygulanan politikalar neticesinde, tekrar seçilemeyen Arnavut mebuslarının da katılımıyla 1912 Arnavut İsyanı başlamıştır.

Bu isyanla birlikte padişahın Rumeli seyahati ile giriştiği birlik ve beraberlik çabaları da sonuçsuz kalmıştır. Maalesef Yeni Gazete'nin uyarısı gerçekleşerek, bu seyahat "padişahı yormaktan" başka bir işe yaramamıştır. Nitekim 1912 Arnavut İsyanının çıktığı aynı yıl başlayan I. Balkan Savaşı'yla birlikte Sultan Reşad'ın seyahat güzergâhında yer alan topraklar Osmanlı kontrolünden çıkmıştır.

Tanin Gazetesi, padişahın Rumeli Seyahatinden dönüşü için yapılan karşılama törenlerinin halka duyurulması ve halkın bu törenlere katılımını sağlamak amacıyla yaptığı detaylı ve bilgilendirici haber ve duyurularıyla diğer gazetelerden bir adım öne çıkarak hem hükümete hem de kamuoyuna karşı görevini yerine getirmiştir. Gazete gerek ilan, duyuru ve gerekse resmî kurumlarca yapılan açıklamaları yayımlayarak İstanbul halkını bu hazırlıklar hakkında bilgilendirmiştir. Nitekim padişahı karşılama törenleri sırasında Sarayburnu çevresinin büyük-küçük, kadın-erkek, sivil-asker, esnaf-tüccar gibi farklı kesimlerden oluşan halk tarafından doldurulması ve farklı kesimlerin bir araya getirilerek birleştirici bir etki oluşturulması Tanin Gazetesi sayesinde gerçekleşmiştir. Özellikle hükümet tarafından titizlikle hazırlanmış karşılama programının detaylarını sayfalarına taşıması sayesinde karşılama törenleri adeta bir bayram havasında gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca gazete sadece ilan, haber ve duyurularla sınırlı kalmamış, sayfalarında yer alan makaleleriyle de halkı birlik ve beraberliğe davet

ederek halkın hükümet lehine düşüncelerini şekillendirmiştir. Nitekim Tanin Gazetesi'nde Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa hükümetiyle ilgili olumsuz bir haber görmek neredeyse imkansızdır. Gazete yaptığı haberlerle siyasi yapının toplum nezdinde ki pozitif imajına katkıda bulunarak, halkın hükümete güvenini arttırmayı hedeflediği görülmektedir. İlaveten Tanin Gazetesi hazırlıklara ilişkin vermiş olduğu bilgilerle, yönetime katkıda bulunup, tören hakkında halkı düzenli ve detaylı bir şekilde bilgilendiren bir kamu görevi yaparak, törenlerinin sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesine olduğu gibi, aynı zamanda devletin ve toplumun ihtiyaç duyduğu birlik ve beraberlik ruhunun güçlenmesine de önemli katkılar sağlamıştır.

Diğer taraftan Tanin Gazetesi iktidar yanlısı tutumuyla birlik ve beraberliğe, toplumsal dayanışmaya katkıda bulunarak önemli bir kamu görevi yapmışsa da Yeni Gazete ve diğerleri gibi hükümetin yanlış politikalarını eleştirip, kötü uygulamalar karşısında sessiz kalmayıp hükümete gerekli uyarıları yapmış olsaydı, sadece dönemin kamuoyuna karşı görevini yapmakla kalmayıp, tarihe karşıda görevini yerine getirmiş olacaktı.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

Dâhiliye Nezâreti Mütenevvîa Evrâkı (DH. MTV.), 25/39, 25/57, 25/58.

Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiye Kalemî (MF. İBT.), 332/24.

Bâb-ı Âlî Evrak Odası Evrakı (BEO), 3894/292040, 3908/293049, 3908/293050, 3896/292198, 3898/292276.

Mabeyn-İrâde (MB.İ.), 152/59, 152/5.

İrâde Mâbeyn-i Hümâyun (İ.MBH.), 6/4.

İrade Meclis-i Mahsus, (İ.MMS.), 139/8.

Dâhiliye Emniyet-i Umûmiye Tahrirat Kalemî (DH.EUM.THR.), 99/46, 65/25.

Makedonya Arşivi (YB.021), 113/6, 113/3, 114/17, 113/10.

Sam M. Levy, *Sevgili padişahımız, Efendimiz Sultan Mehmed Han Hamis Hazretinin Selanik'i Teşrihi Hatırasıdır*, İstanbul: İBB Atatürk Kitaplığı, Kitap, Bel_Osm_0.00359.

Sürelî Yayınlar

"Ayan ve Mebusan", *Tanin (Senin)*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37.

"Darülfünun Osmanî Talebe Cemiyetinden", *Tanin (Senin)*, 24 Haziran 1911, nr:1010-34.

"Darülfünun Osmanî Ulum-u Hukuk Şubesinden", *Tanin (Senin)*, 26 Haziran 1911, nr: 1012-36.

"Darülfünun Talebe Cemiyetinden", *Tanin (Senin)*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33.

"Darüşafaka Müdüriyetinden", İstanbul Sultaniyesi Müdüriyetinden", "Mekteb-i Kudât Müdüriyetinden" *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35.

"Dersaadet Ticaret Odası", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35.

"Devair-i Resmîyenin Tatili", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35.

"Donanma Vapuru Kazası", *Tanin (Senin)*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37.

"Donanma-ı Osmanî Muavenet Millîye Cemiyeti Üsküdar Liva Şubesinden", *Tanin (Senin)*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33.

"Dün Gece", *Tanin (Senin)*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37.

"Hariciye Memurları", "Arnavud Vatandaşlarımız", *Tanin (Senin)*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37.

"Hariciye Nezareti Muhasebe Müdüriyetinden Varid Olmuştur ", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr:1011-35.

"İstanbul Vilayeti Evkaf Müdüriyetinden", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr:1011-35.

"Kartal ve Maltepe'den", *Tanin (Senin)*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33.

"Mekteb-i Hukuk Mezunları Cemiyetinden", *Tanin (Senin)*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33.

"Mekteb-i Mülkiye Müdüriyetinden", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35.

"Mercan Mekteb-i idadi Mülkiyesi Müdürlüğünden", *Tanin (Senin)*, 26 Haziran 1911, nr: 1012-36.

"Meşihat Memurları", *Tanin (Senin)*, 27 Haziran 1911, nr:1013-37.

"Mithad ve Reşid Paşa Vapuru", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35.

"Padişahımızı İstikbal", *Tanin (Senin)*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33.

"Padişah-i İstikbal", *Tanin (Senin)*, 23 Haziran 1911, nr:1009-33.

"Payitaht padişahına Kavuşurken", *Tanin (Senin)*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37.

"Saray Burnunda", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35.

"Şirket-i Hayriye", *Tanin (Senin)*, 23 Haziran 1911, nr:1009-33.

"Şirket-i Hayriye", *Tanin (Senin)*, 24 Haziran 1911, nr:1010-34.

"Şirket-i Hayriye'den", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr:1011-35.

- "Üsküdar Ciheti", *Tanin (Senin)*, 27 Haziran 1911, nr:1013-37.
- "Üsküdar İttihad ve Terakki Kulübünde", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35.
- "..... İdaresinden", *Tanin (Senin)*, 23 Haziran 1911, nr: 1009-33.
- "Avdet-i Şahane", *Tanin (Senin)*, 24 Haziran 1911, nr:1010-34.
- "Ayin-i İstikbal", *Tanin (Senin)*, 26 Haziran 1911, nr: 1012-36.
- "Babanzade İsmail Hakkı, "Avdet-i Hümayun" *Tanin (Senin)*, 26 Haziran 1911, nr:1012-36.
- "Bab-ı Fetva Memurin Kaleminden", *Ziya*, 25 Haziran 1911, nr: 91.
- "Bayrak Müzayedesini", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35.
- "Boğaziçi'nden", *Tanin (Senin)*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37
- "Büyük Padişahımızı İstikbal", *Tanin (Senin)*, 18 Haziran 1911, nr:1004-28.
- "Donanma Cemiyetinden", *Tanin (Tanin (Senin))*, 21 Haziran 1911, nr:1007-31.
- "Donanma-ı Osmani Muavenet Milliye Cemiyeti", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35.
- "Esmâ Sultan Mektebi", *Tanin (Senin)*, 27 Haziran 1911, nr:1013-37.
- "Ferdâ-ı Te'dîb", *Tazminat*, 14 Haziran 1911, nr:47.
- "Gözetilmesi Lazım Gelen İncelikler", "Dünkü Senin Gazetesinde şu Telgrafı Okuduk" *Tazminat*, 11 Haziran 1911, nr: 44.
- "Hakkı Paşa'nın Beyanati", *Tanin (Senin)*, 19 Haziran 1911, nr: 1005-29.
- "İstihzarat Tertibat", *Yeni İkdâm*, 27 Haziran 1911, nr: 468.
- "Kibleye Karşı", *Tanin (Senin)*, 20 Haziran 1911, nr: 1006-30.
- "Nasil İstifade edeceğiz", *Yeni Gazete*, 6 Haziran 1911, nr: 999.
- "Padişahımızın İstikbali", *Tanin (Senin)*, 22 Haziran 1911, nr:1008-32.
- "Polis Müdüriyetinden Rica" *Ziya*, 26 Haziran 1911, nr: 92.
- "Priştine'de", *Tanin (Senin)*, 17 Haziran 1911, nr:1003-27.
- "Sadrazam Paşa Birinci Gafur!", *Tazminat*, 24 Haziran 1911, nr: 57.
- "Saray Burnunda", *Tanin (Senin)*, 27 Haziran 1911, nr: 1013-37.
- "Selanik'te Cavid Bey'in Kırdığı Potlar" *Tazminat*, 13 Haziran 1911, nr: 46.
- "Cavid Bey'in Nutku" *Tazminat*, 14 Haziran 1911, nr: 47.
- "Sevgili Padişahımız Geliyor", *Yeni Gazete*, 26 Haziran 1911, nr:1019.
- "Seyahat-ı Şahane Te'sîrâtı", *Sabah*, 15 Haziran 1911, nr: 7807.
- "Sultan Ahmed Donanma Şubesiinden", *Tanin (Senin)*, 26 Haziran 1911, nr: 1012-36.
- "Vefa İdadisi Müdüriyetinden", *Tanin (Senin)*, 25 Haziran 1911, nr: 1011-35.
- Resimli Kitab*, 13 Mayıs 1911, nr: 30.
- Sabah*, 27 Haziran 1911, nr: 7819.
- Senin*, 27 Haziran 1911, nr:1013-37.
- Tanin (Senin)*, 20 Haziran 1911, nr: 1006-30.

Tanin (Senin), 25 Haziran 191, nr:1011-35.

Tercüman-ı Hakikat, 26 Haziran 1911, nr: 10859.

Yeni İkdam, 27 Haziran 1911, nr: 468.

Kitap ve Makaleler

Baki, Süleyman, "Sultan Reşad'ın Rumeli Seyahati ve Manastırlı İsmail Hakkı'nın Kosova Sahrası'ndaki Vaazı Üzerine", *Sultan Mehmed Reşad ve Dönemi*, haz. Fahrettin Gün vd., Cilt 2, TBMM Milli Saraylar Yayınları, İstanbul, 2018, s. 788-799.

Çavuş, Remzi, "Firzovik Toplantılarının Meşrutiyetin İlanına Katkısı". *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/5 (2015), s. 65-72.

Çelebi, Mevlüt, *Sultan Reşad'ın Rumeli Seyahati*, Akademi Kitabevi, İzmir 1999.

Çelik, Bilgin, İttihatçılar ve Arnavutlar: II. Meşrutiyet Döneminde Arnavut Ulusçuluğu ve Arnavut Sorunu, Büke Kitapları, İstanbul, 2004.

Demirel, Fatmagül, "Sultan Mehmed Reşad'ın Bursa Seyahati ve Kamuoyuna Yansımaları", *Sultan Mehmed Reşad ve Dönemi*, Haz. Fahrettin Gün vd. Cilt 2, TBMM Milli Saraylar Yayınları, İstanbul 2018, s. 844-852.

Göncü, Cengiz, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Sultan Mehmed Reşad ve Dönemi*, TBMM Milli Saraylar Yayınları, İstanbul, 2017.

Huyugüzel, Ömer Faruk, "Tanin". TDV İslâm Ansiklopedisi. Cilt 39, 2010, s. 565-567.

İşlet, Sönmez, Banu, *II. Meşrutiyette Arnavut Muhalefeti*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.

Karaman, Mehmet Ali, "Sultan Reşad'ın Rumeli Seyahati", *Balkan Tarihi*, ed., Zafer Gölen- Abidin Temizer, Cilt 1, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları 1, 2016, s. 57-76.

Karataş, Üzeyir, *Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli Seyahati Albümü*, TBMM Milli Saraylar Yayınları, Ankara, İstanbul, 2017.

Kutay, Cemal, *Şehit Sadrazam Talat Paşa'nın Gurbet Hatıraları*, Cilt 2, 2. Basım, Kültür Matbaası, İstanbul, 1983.

Kuzucu, Kemalettin, "Balkanlar'da Son Osmanlı Padişahı: Sultan V. Mehmed Reşad'ın 1911 Yılındaki Rumeli Seyahati". *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/2 (2017), s. 1-39.

Kuzucu, Kemalettin, "Layihalar Işığında Bağımsızlık Sürecinde Arnavutluk'un Sosyal ve Siyasal Durumu (1860-1908)", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 12/2 (2012), s. 309-332.

Maden, Fahri, "Arnavutluk'un Bağımsızlık Süreci (1877-1913)" *Avrasya Etüdleri* 39/1 (2011), s. 155-196.

Özger, Yunus, "Sultan V. Mehmed Reşad'ın Edirne Seyahati", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 15/22 (2017), s. 135-162.

Selvi, Haluk, “Sultan Mehmed Reşad’ın İzmit Seyahati (27-28 Ekim 1909)”, *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II*, Cilt 2, Kocaeli, 2016, s. 925-946.

Simavi, Lütü, *Sultan Reşad ve Sultan Vahideddin Dönemlerinde Sarayda Gördüklerim*, ed. Fatih Akyüz- Fatih Tetik, Timaş Yayınları, İstanbul, 2022.

Tetik, Fatih, *İttihad ve Terakki Kısacasında bir Sultan V. Mehmed Reşad (1909-1918)*, 2. Basım, Semerkand Basım Yayın, İstanbul, 2020.

Uşaklıgil, Halid Ziya, *Saray ve Ötesi*, haz. Necati Tonga, 2. Basım, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2022.

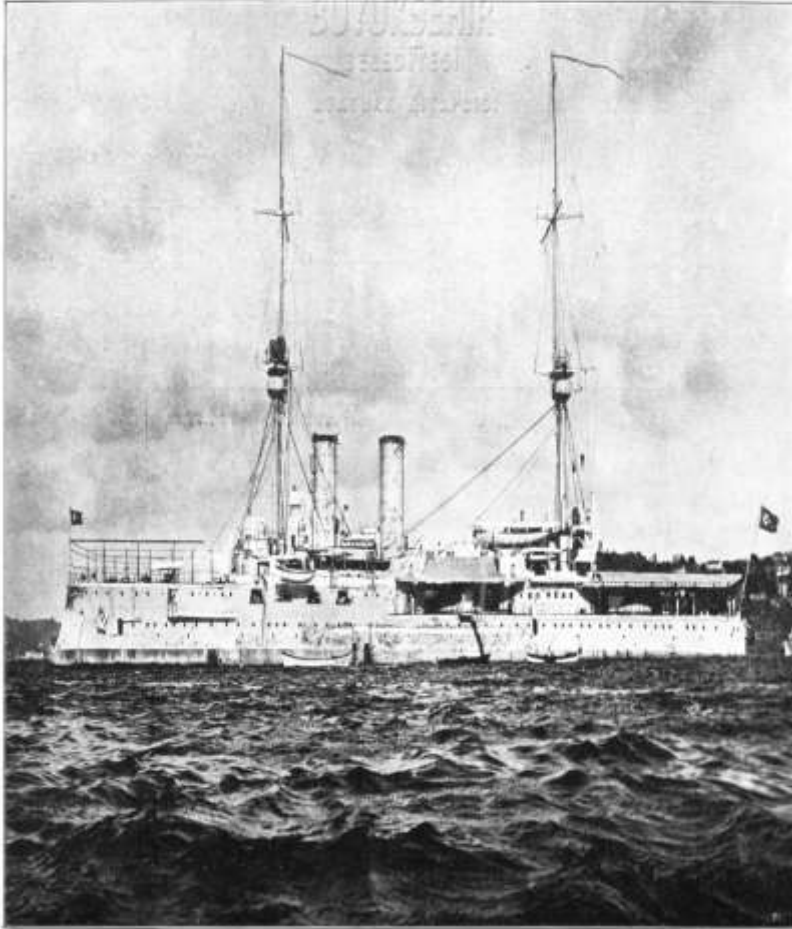
Yazıcı, Nesimi, “İsmail (Tuncu) Bey’in Hâtıra-i Seyahat’inde Sultan Reşad’ın Rumeli Ziyareti: Kosova”, *Bellekten* 78/ 283 (2014), s. 1099-1134.

Zeyrek, Suat, “II. Meşrutiyet’te Demokratik Muhalefetin Sonu: Arnavut İsyanları ve Sonuçları”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1/33(2012), s. 299-336.

Zürcher, Erik Jan. *Savaş, Devrim ve Uluslaşma: Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi (1908-1928)*, çev. Ergün Aydınöğlü, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

EKLER

Ek 1. Sultan Mehmed Reşad'ın Rumeli Seyahatini Gerçekleştirdiği Barbaros Hayreddin Zırhlısı. (İBB Atatürk Kitaplığı, 1 Teşrin-i Sani 1326 k.1, Koleksiyon No: SHB_002841.)

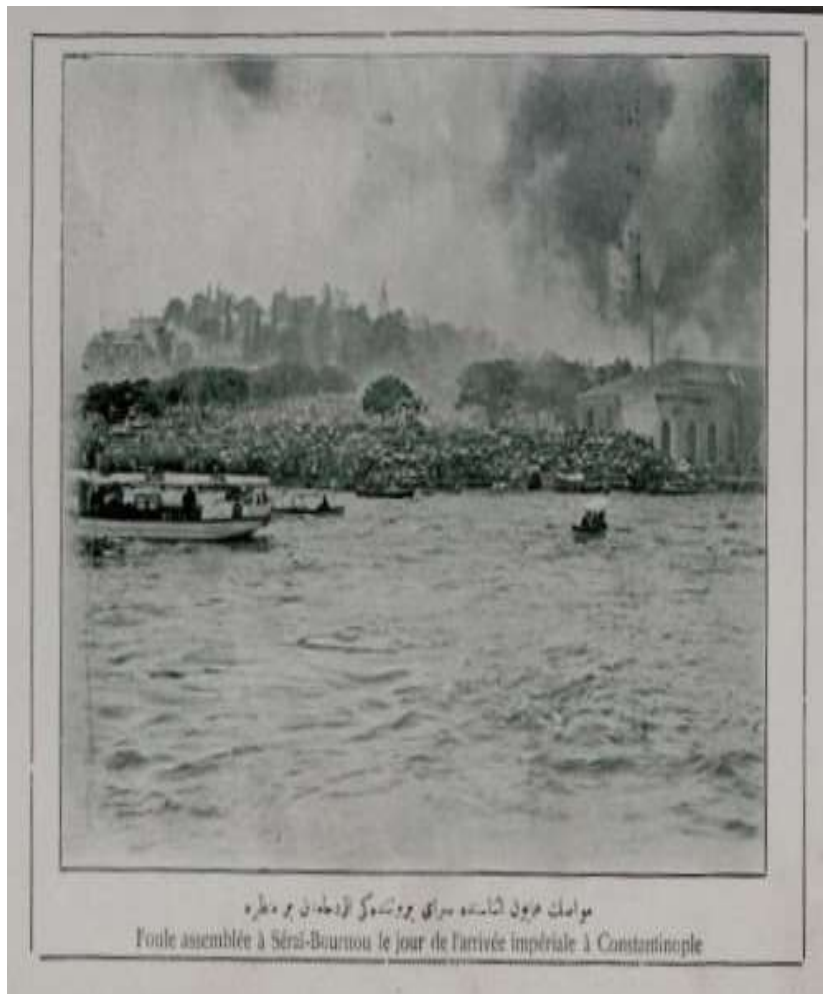

Ek 2. Sultan Mehmed Reşad'ın İstanbul'da Vapurlarla Karşılması. (Milli Kütüphane Koleksiyonu, Resimli Kitab, nr. 30, 13 Mayıs 1911, s. 529.)

Ek 3. Padişahın, Rumeli Seyahati Dönüşünde İstanbul Halkı Tarafından Karşılması. (Milli Kütüphane Koleksiyonu, Resimli Kitab, nr.30, 13 Mayıs 1911, s. 530.)

Extended Abstract

Although the Ottoman Empire took some measures to protect its unity and solidarity, it could not prevent separatist movements from the 19th century onwards, and nationalist movements manifested themselves strongly especially in the Balkan geography of the country and started revolts against the Ottoman administration.

The proclamation of the Constitutional Monarchy was greeted with joy in many parts of the state, especially in Rumelia. However, in the first years of the Constitutional Monarchy administration, which had high hopes, Greece annexed Crete, Austria-Hungary annexed Bosnia-Herzegovina and Bulgaria declared its independence, which weakened the reputation of the Constitutional Monarchy administration. In the parliamentary elections held during this period, although the Committee of Union and Progress won the parliamentary majority, these losses strengthened the opposition against it in a short time.

This opposition against the Union and Progress Party included Albanians, who had previously fought with the Union and Progress Party for the declaration of the Constitutional Monarchy. Albanians, the vast majority of whom were Muslims, were known as a nation that lived under Ottoman rule for a long time and were loyal to the state. At the same time, Albanians lived in a region of strategic importance. During the disintegration process of the Ottoman Empire, Albanians started to organize among themselves in order to claim their own lands. Therefore, they took an active role in the proclamation of the Constitutional Monarchy, but since the Constitutional government could not meet their expectations, they took action against the Constitutional government.

Although 25 Albanian deputies were elected from the lists of the Committee of Union and Progress, due to the central policies of the Committee of Union and Progress, such as the disarmament of the Albanians, the efforts carried out in the field of military service, and the compulsory teaching of Turkish in schools, Albanian deputies joined the ranks of other opposition parties such as the Ahrar Party and the Hürriyet ve İtilaf Party, which were established against the Committee of Union and Progress.

The distancing of Albanians from the Committee of Union and Progress during the Second Constitutional Monarchy period was not limited to Albanian MPs, but the Albanian people also began to distance themselves from the Ottoman administration and the state. The nationalist feelings that existed among Albanians due to the governance approach of the Committee of Union and Progress resulted in the mobilization of Albanians.

Shortly after the proclamation of the Second Constitutional Monarchy, in 1909, the first Albanian revolt against the Ottoman Empire began in the Rumelia region. This rebellion was suppressed with military intervention by the then Minister of War Mahmud Şevket Pasha, who personally went to the region in 1910. Some of the practices during the suppression of the rebellion through military intervention alienated Albanians who still had good feelings towards the Ottoman Empire, who did not want to leave the Ottoman Empire and who were loyal to the Ottoman Empire.

Upon this, it was decided that Sultan Mehmed Reşad would personally visit the region in order to eliminate the resentment of the Albanians, who had lived together as brothers for many years, against the state, to reconnect them to the state and to strengthen the relations of the Albanians with the state. Upon this decision, preparations for the Sultan's trip began in the first months of 1911. After a long preparation and planning, it was decided that this trip would take place between June 5-26, 1911.

The Sultan's Rumelia voyage began on June 5, 1911 with the departure of the Battleship Barbaros and its escort ships from Istanbul. Since the voyage started by sea, the people in Çanakkale and Gallipoli, which were on the route of the voyage, welcomed the Sultan with great enthusiasm. The Sultan landed here and made his official receptions.

Sultan Mehmed Reşad was in Thessaloniki between June 7-11 and was welcomed with great joy by the people. During his stay in Thessaloniki, Sultan Reşad participated in the Friday salute at the Hagia Sophia Mosque, accepted the delegations that came to welcome him and made contact with the public. He also laid the foundation of a monument to commemorate his visit to Thessaloniki.

After his visit to Thessaloniki, the sultan arrived in Skopje by train, where he was welcomed with great interest by the people. The Sultan stayed in Skopje between June 11-15, where he received delegations and participated in official parades. On June 15, the Sultan left Skopje for Pristina and the following day he visited the tomb of his great-grandfather Sultan Murad Hüdavendigar in Kosovo and performed Friday prayers with thousands of Muslims gathered there. Speeches emphasizing unity, solidarity and brotherhood were read to the Albanian people gathered in the Kosovo field and a general amnesty was declared here.

The Sultan and his entourage returned to Thessaloniki on June 17 and then visited Bitola on June 20. After receiving the delegations in Bitola, the Sultan and his entourage attended the Friday salute at the "İshâkiye Mosque" on June 23. The sultan and his delegation departed from Bitola to

Thessaloniki the following day and set sail for Istanbul on the battleship Barbaros on the same day. The fleet with the Sultan reached Çanakkale on June 25 and arrived in Istanbul on Monday, June 26.

Sultan Mehmed Reşad's trip to Rumelia was followed with interest by the local and foreign press of the period. Both the impressions of the correspondents in the region and the telegrams sent from the region were included in the pages of newspapers and the public was informed. The local and foreign press also followed the sultan's return to Istanbul with great interest.

Tanin Newspaper published in Istanbul is also among these newspapers. Tanin Newspaper draws attention with its comprehensive coverage of the preparations made both during the trip and for the ceremony to welcome the Sultan in Istanbul. In addition to special headings such as "Avdet-i Şahane", "Avdet-i Hümayun", "İstikbal-i Şahane", Tanin Newspaper carries the preparations in the form of advertisements, announcements and articles. In addition to this, the travel process and the sultan's reception in Istanbul were conveyed to the readers in detail through articles in which prominent columnists such as Hüseyin Cahid, Hakkı Tarık, Babanzade İsmail Hakkı shared their impressions and made evaluations. However, Tanin Newspaper, which reflected the developments to the public in detail, continued to be published under the name "Tanin (Senin)" due to the ban it received during this period.

With the telegram sent by the Grand Vizier that the Sultan would arrive in Istanbul on June 26, 1911, preparations to welcome the Sultan accelerated. The details of these preparations were also reported in Tanin Newspaper. Accordingly, the people of Istanbul were informed about the ships and ferries rented to meet the Sultan at sea. The "Şirket-i Hayriye" also organized special voyages to ensure that the people convey their love and respect to the Sultan.

As planned, Sultan Mehmed Reşad and the accompanying fleet were welcomed off Yeşilköy by ferries carrying Instabilities and government officials. Great enthusiasm was experienced off Sarayburnu. Upon the arrival of the Sultan in Istanbul, the first salute cannons were fired in his honor. Meanwhile, the sea surface was filled with the ferries of the Şirket-i Hayriye, other rented ferries, boats and rowboats. In order for women to witness these historic moments, the Şirket-i Hayriye's car ferry, which was exclusively for women, and the Princess Mariya Ferry from the Romanian Maritime Company were rented and they shared in this enthusiasm. In addition, Albanians, who played a major role in the realization of the Rumelia voyage,

welcomed the Sultan by renting the Bandırma Ferry and thus showed their trust and loyalty to the state.

The coasts of Istanbul were decorated and banners reading "Long Live the Sultan" were hung at different points. On Monday, June 26, 1911, the day of the Sultan's arrival in Istanbul, from the early hours of the morning, the coasts, especially Kadıköy, Haydarpaşa and Harem piers, were filled with the people of Istanbul. Young and old, Muslims and non-Muslims came together to welcome the Sultan and expressed their excitement and love. Anthems and music played on both sides of Istanbul added colour to the welcoming ceremony. Students studying in Istanbul were at the forefront of these ceremonies. The presence of the students both in the welcoming ceremony at sea and in the ceremonies on land caused the postponement of their exams that coincided with the day of the welcoming ceremony.

After arriving in Istanbul, the sultan went to the Dolmabahçe pier accompanied by prayers and official ceremonies were held here. This atmosphere of euphoria in Istanbul continued until the late hours of the night. The minarets of mosques were illuminated and night ferry services were organized near the palace for the sultan's return to Istanbul. At the same time, events were organized at various locations, and despite the darkness, the attendance continued to increase. During this period, donations were also collected for the "Donanma-ı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti".

In short, Sultan Mehmed Resad's return from his Rumelia voyage took place in a magnificent manner. There was great enthusiasm and joy both in the ceremonies at sea and on land. For the preparations to welcome the Sultan, many institutions and individuals, especially government offices, worked in a devoted and organized manner.

Tanin Newspaper, with its detailed and informative news and announcements to announce the welcoming ceremonies for the sultan's return to Istanbul from his Rumelia trip and to ensure the public's participation in these ceremonies, took a step ahead of other newspapers and fulfilled its duty to both the government and the public. Moreover, the newspaper was not limited to advertisements, news and announcements; it also invited the public to unity and solidarity through its articles and shaped public opinion in favor of the government. It is seen that the newspaper aimed to increase public confidence in the government by contributing to the positive image of the political structure in the eyes of the society. However, unlike other newspapers, Tanin Newspaper was accused of being the organ of the Committee of Union and Progress because it did not take a critical

approach in its news and evaluations and did not ignore the deficiencies and flaws related to the welcoming ceremonies.